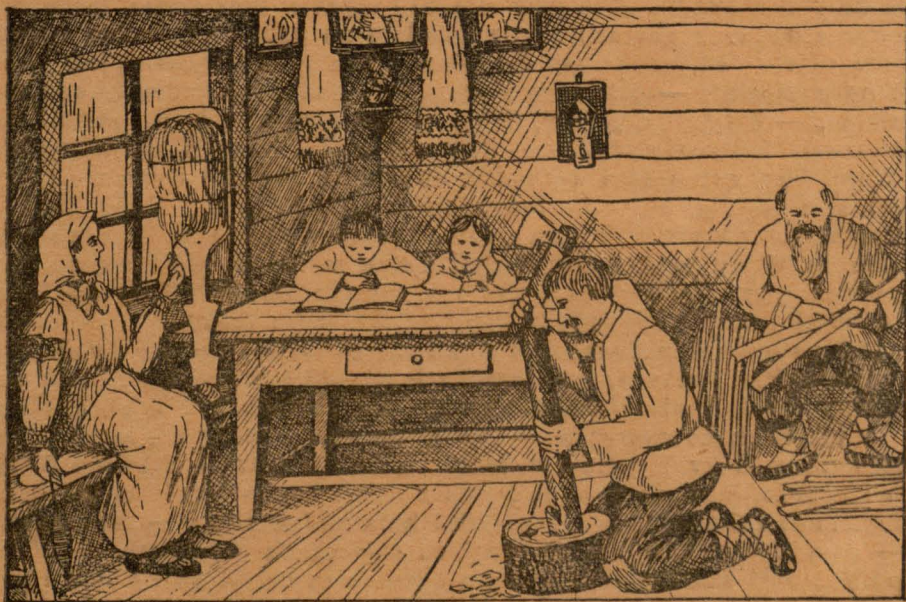

63220

S. Paŭlovič

Zasieŭki

Biełaruski lemantar dla chatniaha
navučańnia

V I L N I A 1 9 3 7.

20032

Jak vučyc čytać i pisać.

Čytać, značyc havaryć pa knižcy, bo ũ knižcy nadrukavany litarami abo bukvami tyja samyja slovy, jakija my havorym. Jak kožnaje vusnaje slova składajecca z paasobnych hukaŭ, tak i kožnaje nadrukovanaje slova składajecca z paasobnych bukvaŭ. Bukva — znak huku. Kolki ũ slovie hukaŭ, tolki i bukvaŭ. Kožnamu huku ũ slovie adpaviadaje peŭnaja bukva. — Vučycca treba nia hukaŭ, a bukvaŭ. Raniej čym pakazać bukvu, treba vydzialić u slovie huk, jaki adpaviadaje hetaj bukvie. Vydzialaj razlažyŭšy slova na składy, a składy na huki (chata... cha-ta... ta... t). Huki treba zaŭsiody vyhavarvać čysta: nia možna vyhavarvać be, pe, te, ce, el, eł, er, es, ka, cha..., a zaŭsiody vyhavarvać: b', p', t', c', m', l' (čviorda), r', c', k', ch'... — Bukvy rožniacca adna ad druhoj. Chaj vučań dobra ũhledzicca ũ bukvu, jakuju vučycca, a kab jana lepš i chutčej utrymalasia ũ pamiaci, chaj pašukaje jaje ũ druhich miasocch lemantara ci druhoj jakoj knihi abo staroj hazety. Pry hetym chaj kožny raz hołasna vymaŭlaje jaje huk — i paasobku i ũ celym slovie. Čytać treba adrazu celaje slova. **I naahuť uvieš čas navučańnia čytać tolki celymi slovami.** Kab jany nia byli slovami biaz sensu, treba davać ich u peŭnych skazach, jakija składaje na pačatku toj, chto vučyc, a pašla sam vučań, napr.: kali čytajecca slova „koš“, treba dadać: „koš staić na padłozie“; — čytajecca slova „syr“, dadaj: „svr śviežy abo syr na stale“; — čytajecca „łapa“, dadaj: „łapa sabaki“ i h. d. Nikoli nie padskazyvaj, jak pračytać slova. Papravić možaš i musiš, ale za vučnia nia čytaj. Chaj vučań sam dachodzić da ũsiaho. Mienš havary ci tłumać. Vučań sam spytuje, čaho nie rozumieje. Chaj vučań pry tabie jaknajbolš čytaje, paŭtaraje. Razumiejecca, čytańnie budzie na pačatku marudnaje. Inakš nia moža i być. I chaj čytaje marudna, aby pravilna. **Čytać treba zaŭsiody z rozumieńniem, śviadoma, dumajučy ab tym, što čytaješ i zaŭsiody bačačy vačyma čytanaje slova.**

Pis̄mo najlepš pačynać, jak projdzieš pieršyja 10—15 bukvaŭ. Pis̄miennyja bukvy pakazany na staronkach 41—43 lemantara. Kožnuju adnu bukvu davoli napisać niekalki ragozaŭ. Nie pavinna być taho, kab vučań — jak to moža zdarycca — pisaŭ jaje dziasiatki i sotki ragozaŭ. Chaj znajomicca z bukvaj, jakuju vučycca, u celych slovach, i to nie ũ adnych i tych-ža, a roznych, biaručy ich z navakolnaha žyćcia ci ũłasnych nahladańniaŭ i ũrazańniaŭ. Na pačatku heta buduć slovy — rozumiejecca — samyja karotkija, jak na pieršych staronkach lemantara, — a dalej pojduć bolš składanyja, i doŭhija i nakaniec celyja skazy. Jak i pry čytańni, kožnaje slova treba davać u peŭnych skazach, kab była dumka (koš... staić na padłozie). **Zaŭsiody pis̄mo pavinna być samadziejnym i śviadomym, nakiravanyim na vyražeńnie našych dumak i pačućciaŭ.**

Kali vučań piša, treba papiaradžać usialakija pamyłki (kab nie pierastaŭlaŭ ci nie prapuskaŭ bukvaŭ i pad.). Chaj piša marudna, aby zaŭsiody pravilna. Navyk chutkaha pis̄ma pryjdzie sam saboku z praciaham času. Nikoli nie dazvalać pisać drukavanymi bukvami. Pisać lepš čarnilam, jak alavikom, pisać u adnym sšytku — na pačatku zusim biaz liniejek (aby tolki pravilna schapiŭ fihuru bukvy), pašla pa adnej i miž dźviamia liniejkami, pakul nia zmoža zusim abchodzicca biaz liniejek.

1,50

S. PAŬLOVIČ.

ZASIEŬKI

Biełaruski Memantar
dla chatniaha navučańnia.

Z mnohimi malunkami mastakoŭ — U. Paŭlukoŭskaha,
J. Drazdoviča i M. Vasileŭskaha.

*Vučysia, niaboža!
Vučeńnie pamoža
Zmaħacca z niadolaj...*

J. KUPAŁA.

Vilnia, 1937.

VYDAŇNIE BIEŁARUSKAHA VYDAVIECTVA „BIELPRES“.

63220

1330634

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vulica № 1.

a

am...am...

m

mama

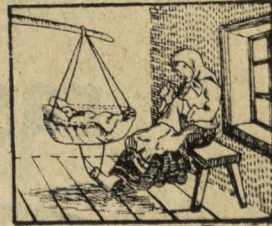
u

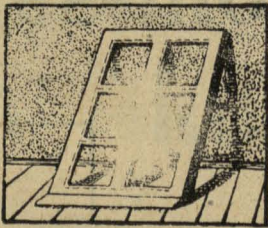
mu...mu...

ua...ua...ua...

a... a... a...

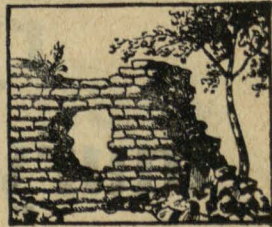

r

rama

mur

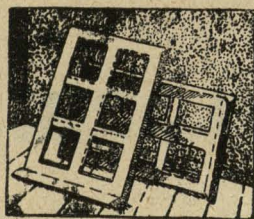
a

m

u

r

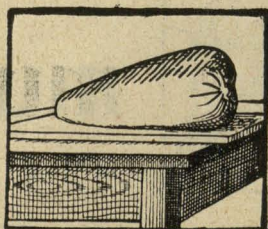
y

rama-ramy

mur - mury

s

syr

syry

rasa...ryna...

o

som-samy

rymar

rymary

u mury syra

y

s

o

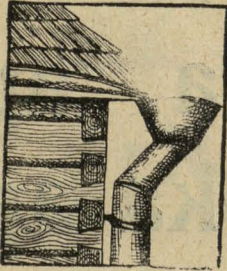
n

nos-nasy

nara-nory

u mamy syn

ryna

rana

k

kasa

kosy

ruka

kuma

syn

rak u nary

na suku saroka

p

kapa

kanapa

kopy

papar

pakosy

ł

łapa

aporak

łapka

apołak

kołas-kałasok

sałoma

aroł-arły

snop-snapy

pała rasa na pakosy

na rynku mała masa

p

ł

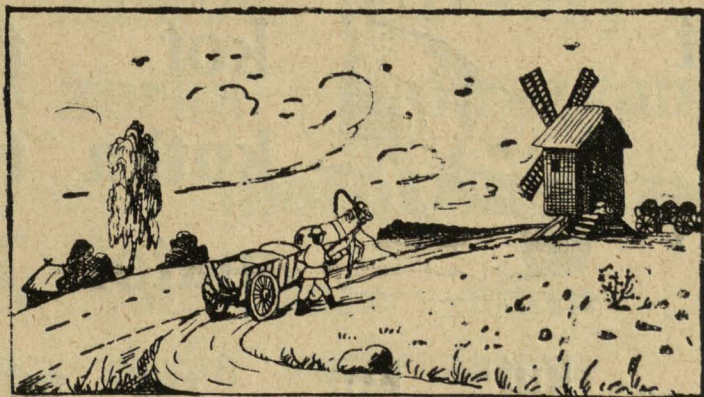

aA

uU

oO

yY

mM

rR

sS

łŁ

kasa nara Łysa Symon

koska norka Łyska Raman

mak rama rasa ryna

smak krama krasa krynka

Łyska łasy na małako

Kruk na suku kra...kra...

Na sonku ros mak, krop.

Apanas kury pas.

kK

pP

nN

t

T

kot tok

kotka tyn

matok Taras

kut kot rot tałakno

kust knot krot pałatno

Tata doma? || krot

Tata doma. || u nary

v

V

sava voka

pavuk vołas

płavuk vosk

Nasta kapala morkvu.

Mama kłala varyva na łavu.

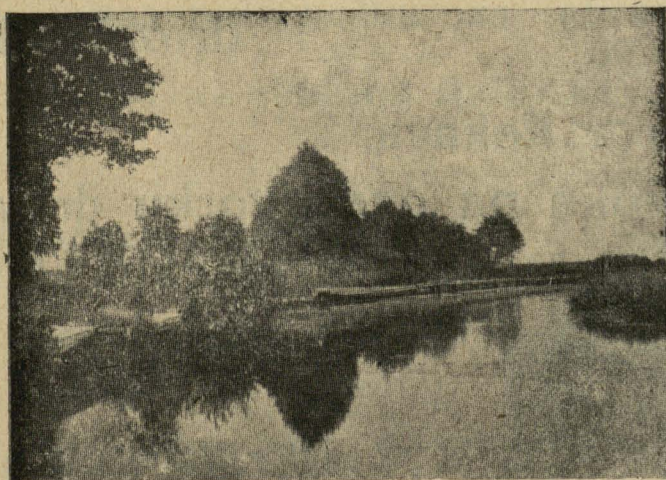
tT

vV

Z   **zamok** | **voz-vazy**
Z   **zorka** | **zvon-zvany**
    maroz-marazy

zara   voz   kaza   mova
 zorka   vuzka   kazły   zmova

Za płotam raka.
 U Murzy łapy.

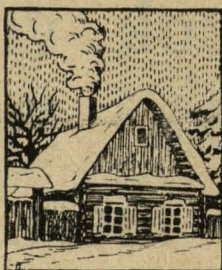
KAZA. Wysoka vyrasła łaza. Kaza psawała łazu Łaza prapała.

KAZKA. Mama kazała kazku. Pruzynka zasnuła.

d dom

dym

D dywan

sad-sady

sud-sudy

plod-plady

duda vuda kałoda

dudka vudka kałodka

mołat małady

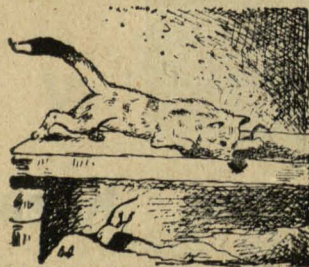

drozd - drazdy

Doktar z Rakava.

U Danuka na panadvorku drovy.

Mama dała Todaru aładku.

Kotka.

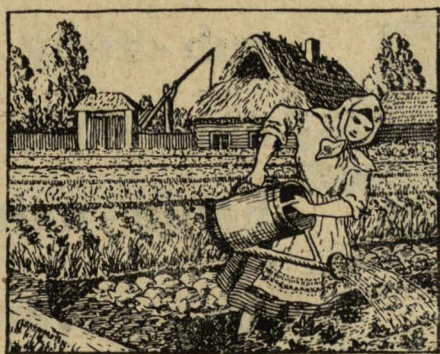
Ukrała kotka sała.

Mama za prutok. Kotka
na vakno, z vakna na-

dvor, potym na dom.

dd Mama addała kotku Pranuku.

h

harod puha
 horad paroh
 hoład zahon
 hołas Haradok

H

hudok hurok łuh kurhany

hrudok hurtok płuh hruhany

Tadorka zasnuła pad stoham.

Hanka zasunula hołku za abrazok.

Huska sykała na małoha Ryhorku.

Haspadarka.

Dom. Panadvorak. Humno.

Kurta. Padłaska mu-mu-mu...

Huska ho - ho - ho... Kury

ko-ko-ko...

Za sadam harod. Mama kapala hrad-
 ku Za harodam vyhan, a tam zahony.

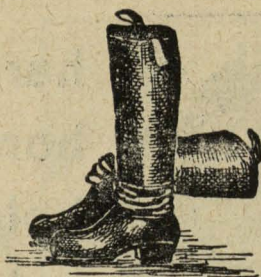
h

H

b boty

baba

B Bobka

zub - zuby

dub - duby

hałub - hałuby

rama łub truba zvanok

brama łubka trubka zbanok

Baran rahaty.

U Butryma bahata ryby.

zubr - zubry

U zubra hruby łob, hruby horb.

b

B

Š mysy

myska

Š Muska

šyba kasa

šory kaša

suło Šaryk

šaša — šašok — šyška

koš

wałoka

krot

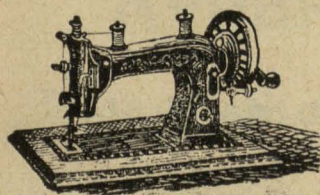
šnur

košyk

wałoška

šrot

šurka

naša mašyna

mama šyła

Mama sušyła syry.

Łysa pašla na pašu.

U Tamaša kapšuk.

Našy šnury pa darohu.

PRYKAZKA. Što haława, to rozum.

S Š

S Š

tT vV zZ dD hH bB

atava	varta	skrypka
trava	kvarta	skrynka
strava	skvarka	skarynka

špak
šustry

karšun
strašny

SS Hramada davała ssypku na škołu.

ZZ Pruzyna razzłavała Zacharku.

Płotka.

šš

Naš stavok bahaty na ry-
bu. U rybaka vuda. Papała
rybaku płotka na vudu. Ry-
bak rady. Raptam płotka par-
vała vudu, dy skok u vadu.
Rybaku škada.

Rynek u Haradku.

Rana rynek u Haradku. Pašla na rynek
mama, Tadora, Kandrat za vozam.

Pad horadam raka, praz raku most, za
mostam zaraz sad.

Tadora pradała pud bobu, Kandrat —
sałomu, dva pudy kapusty.

Mama pradała hryby, masła, try syry.

C

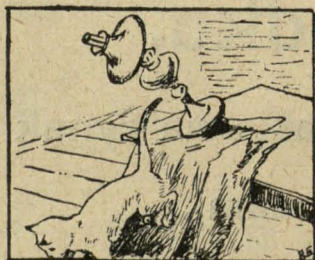

capy pa - c - uk
cana łan - c - uh
cybuk Hry - c - uk

C

cyrkun

Łuh. Sonca. Kascy
śnurkom...

kotcy za škodu dub-
com... cupu - łupu...

KRYSTA. Upała Krysta, zapłakała. Ma-
ma pacalawała Krystu, dała cacku, cukru.
Krysta cukram wymazała huby, tvar. Mama
dała vady pamycca.

CC

CYHAN. Dom cyhana —
voz, buda. Haspadarka cy-
hanava — kabyła, sabaka. U
cyhana puha.

ž žuk

žur

ž žaba

nož vuž

nožyk luža

nožka saža

kryž łuh łožak zorka

kryžyk lužok lyžka žorny

Roža pryhoža. U sa-
załcy šmat ryby. Žonka
Tamašova žala žyta.

Pastušok.

Mały Adamka — pastušok. Na pastuš-
ku kažušok, tatava šapka.

Adamkava stada — Łysa,
Padłaska.

Žuk kurtaty. Adamka z Žu-
kom tavyryšy.

Žuk, służy!

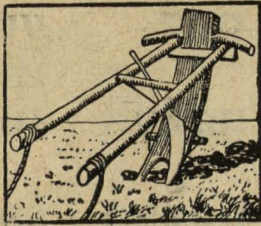

ž

ž

ch

sacha moch

mucha chvost

łasucha chutar

Ch

chata -

chatka

chutka

chustka

puch -

pušok

chmara -

chmarka -

chmarna

U łapuchu

rapucha.

PRACA. Nasta myła schody, stoł, usłon.
Mama łatała abrusy, stary Charyton—cha-
mut. Łukašycha šyła Zacharku šapku.

i

husi sani paroh

honi piroh

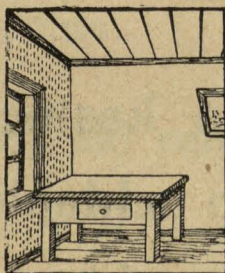
I

koni sini pirahi

Našy honi da raki.

Ni chuchu, ni duchu.

I

stol vuhol - vuhol

stoł łoh - loh

L

stal błycha - blacha

bulka - bulba - lulka

Koni pałamali ahtobli.

Haspadary kasili viku. Ihnat
i Michalina hrabili i sušyli.

Ad Vilni da Lidy—šaša.

PRYKAZKA. Nastali kaladki — haspa-
darom paradki.

e

repa harech bez

recha dreva šery

E

chren cehta strelba

Rahuli dali cely cebar bulby.

Eva pašla na hreblu.

Helka i Vincuk — adnahodki.

ie

siena kasiec

sierp chłapiec

vieras chlaviec

kubieł - kubła

rubiel - rubia

Pinsk, Kleck, Bielsk — našy harady.

Biełarus nikoli nie pakinie rodnaha paletku.

Na Biełarusi bahata lesu, ryby, skury,
lonu, ale sam biełarus biedny.

PRYKAZKA. My sami z vusami, tolki
nos nie abros.

ia sała masła ziernie vazy
siało miasa ziamała viazi

vienik vietryk biedny
vianok viatrak biadak

Marysia haniała cialaty na vyhan.
Ciahniki nie dla našaha biedna-
ha sielanina.

Cieciaruki ranicami takavali
pa biarozavych lasoch.

Zosia.

Babula pryniasła Zosi cukierki. Zosia da-
ła mamie i Anielcy. — Mała dała, Zosia! —
skazała Anielka. Mama pacałavała piastun-
ku i addała Zosi cukierki. — Kab bolš
tabie było, — skazała. — Mnie nia treba.

Prykazki. Nia šumi mucha kala vucha. — Nie
vialiki pan — pieralezieš i sam. — Boža, pamaży, a ty,
niaboža, nie laży.

io siastra hniazdo ciomna kacianio
siostry hniozdy ciopła myśanio

Asioł vioz voz bulby.

Vaviorka viasioła skakała
pa halinkach.

O, naš Nioman volny, bystravodny!

Zahadka. A što čorna nie čarniona? A što sinie
nia siniona? A što bieła nie bialona?

iu

ziaziula
krasula

parsiuk
kapciury

Usiudy biednamu ciażka.

Viek kaziulki karotki.

Kaziuk.

U Vilni na Kaziuka vialiki torh.

Usiudy vazy, pałatki, stały. Kruhom homan, kryk,
żarty. Tam muzyki, tam štukary. Na vazoch dla pradaży
pałatno, hryby, cybula, masła, harški, viodry. Na stałoch
bułki, abaranki, pierniki, cukierki, kniżki, lalki, kukuci.

Z padarkami viarnułasia Ruzia da chaty.

č

čarot čas noč

čarapok pčala ťyč

č

žančyna dubčyk kuča

čačotka anuča rahač

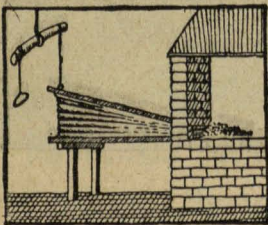
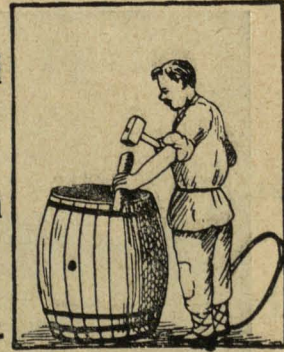
viecier šaviec voka suk smyk
viečar švačka vočka sučok smyčok

Čabor pachučy.

Kasačy i čarot pakryvali
bałoty.

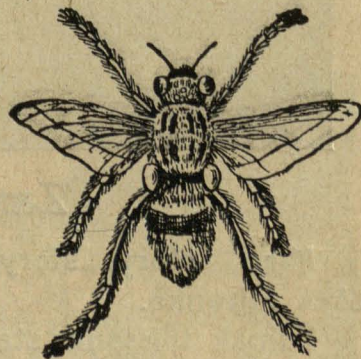
Bandary nabivali abručy na
bočki.

Haspadarka biez haspada-
ra płača.

chmiel

čmiel

Horan čorny.

Zahadka. Dva vały, čatyry chvasty.

Prykazki. Nie chvali dnia da viečara. — Viek
žyvi, viek vučysia.

c C ċ Ć ch Chile E I L

ko - s - ka   ca - c - ka   ka - z - a

ko - ś - ka   ka - ċ - ka   ka - ż - an

stručok

strużka

Bazyl—chłopiec niezgrabny, Staluk—sprytny.

Reżyca i Rečyca — harady na Biełarusi.

Zamak u Miry.

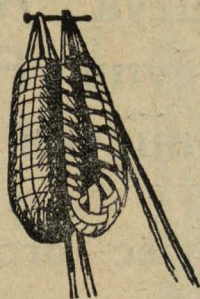
Mir — stary, stary horad. Ciapier miastečka. U im rečka Miranka.

Zamak taksama stary. Kruhom nasypy i kurhany. Vobak zamku sad. U sadzie carkva, u carkvie lochi. Tam hraby. Pry darozie kaplica.

Mury zamku z cehty. Zvonku mury zachavalisia dobra, u siaredzinie biaz dachu, biez vakon.

Ć

Č

łapata mołat brat

łapać małoć brać

borć bačka

ćviek ciučka

bicca - bić

mycca - myć

Calinu ciałka harać.

Ćviaki abo hvazdy robiać z żaleza.

Čechi i słavaki — słavianie.

„Syć, Boża!“ — każuć u nas, kali bačać kaho za stałom kala stravy.

Vikcia — sirata: biaz bački, biaz maci.

U kata i myšku (hulnia)

Pabralisia dzieci za ruki, zrabili koła. Symonka — kot, Marysia — myška. Symonka sprytny i chitry.

Kot niaraz rvie koła, ale myški katu nia dali.

Prykazka. Biada choć mućyć, dy żyć vućyć.

roŭ kaŭbasa   žeuzyk   Aŭdosia
 ũ krou   staubun   aŭcyna   Haŭryła
 voŭk   dreuca   dziaŭcyna   Aŭtas

šaviec   kraviec   drovy
 šaucy   kraŭcy   dreuca

Voŭk vyrvaŭ aŭcu sa stady i panios u les.

Tadeuś Saulič i Saŭka Kazłoŭski pachodziasz z wioski Šauličy.

Ryba ũ race, dy nia ũ ruce.

Kot bolś pryvykśy da chaty, sabaka — da haspadaroŭ

Dzieci i sabaka.

Dzieci lubiasz sabak. Sabaka zaŭsiody achvočy i pabiehać z dziećmi, i na ziamli pavalacca. Dzicia i pakryŭdzisz sabaku, ale ci čuŭ chto kali, kab sabaka pakusaŭ małoha?

Pastuch biez sabaki nie pahonić stady. Dla abodvuch adna ũ poli skarynka chleba.

Prykazki. Ataŭka — sienu prybaŭka, dy nia ũmieŭ skasić Saŭka. — Spasaŭka — łasaŭka, a Piatroŭka — haładoŭka. — Płakaŭ, płakaŭ — usio Boh adnakaŭ, a pačaŭ skakać, dyk i Boh pačaŭ dawać.

J hai - haj
rai - roj
J kii - kij

vulej
chvojka
lejcy

paić - pojła   namitka - najmitka

Vika i seradela jduć na siečku, łubin —
pad żyta.

Andrej Ziaziula napisaŭ knižačku dob-
rych biełaruskich vieršaŭ.

Muzykanty jznoŭ zajhrali,
choć biarysia ŭ boki,
až chłapcy dziaŭčat
pabrali
i pajšli ŭ skoki.

Nia vučysia, brat, kuryć...
Što tut doŭha havaryć.
Sam-ža čuŭ ty ad ludziej:
dym — chvaroba dla
hrudziej.

Najbolšy naš vorah — ciemnata.

Zahadka. Noh niama, a jdzie; choć biaz krył, dy
lacić; nia żyva, a hudzie; usia z vady, a haryć.

Prykazki. Nie ŭvažaj na ŭradžaj, a żyta siej.—Kab
vola, znajšoŭ-by sabie pola. — Kulik čajku ŭziaŭ za ču-
bajku. — Budzie kij, dy nie taki.

Ś koska spać sny svaty
Ś kośka śpiać śnić śviata

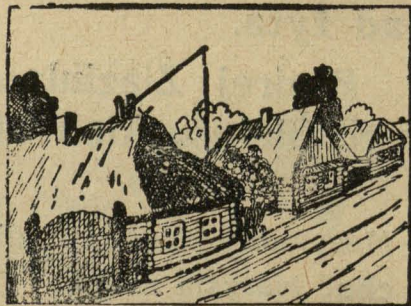

śliva karaś Staś
raślina Michaś Ściapan

paśla paśta abo pajśta paśviła

Biełaruś — moj rod-
ny kraj.

Biełaruś ad veku
kraina biełarusa.

Staś i Maryśka pryniašli z lesu brušnicaŭ.
kascy kości || Kotcy żarty, myšcy ślozy.

Zvon azvaŭsia sa zvanicy —
da kaścioła mał i star
jduć, kab Bohu pamalicca,
dań złažyci na aŭtar.

A. ZIAZIULA.

Zahadka. Ni stuku, ni huku—šuś pad vakno.

Prykazki: Maroz u śniežni i śnieh vyšej chaty—bu-
dzie hod tady bahaty. — Paśpiech ludziam na śmiech.

Ż łaza hrazka lez pieralez

Ż łażniak hraż łaż pierależ

żbiadnieć żniavaha

Vysoka ũ niebie żvinieŭ żaŭranak.

Żmicier i Kużma pajšli ũ
les pa hryby.

Zahadki. Visić sita nia rukami żvita. — Nia żliča-
na, nia śpisana, kolki na im abručoŭ.

Haściniec abo balśak. Śyroka laħta daroha.
Pa bakoch, byccam ściana, vyciahnulisia biarozy. Na da-
rozie pŭsta. Ŭsie sialanie na poli, pry rabocie.

ja jahnio
jazyk
Ja jahady

jajko žniaja
„imia“, a nie
„imja“

Ja — syn viaskovych šerych chataŭ i im zastanusia naviek (M. Mašara).

Janka Kupała i Jakub Kołas najvialikšyja biełaruskija paety

Prykazka. Kaladki—dobryja śviatki: bliny dy aładki.

je ježa ajer zajezd sieje
Je jechać jelnik źjezd źjeŭ

Ziaziula svaje jaječki kładzie ŭ čužyja hniozdy.

Biełarus advieku nie pakidaje rodnaha paletku.

U biełaruskaj chacie najčaćściej try-čatyry vakny, z jakich dva na paŭdzion.

Kazimier Svajak (ksiondz K. Stepovič † 1926)—biełaruski paet, pisaŭ vieršy. Jahony zbornik „Maja lira“.

K. Svajak staraŭsia, kab u kaściołach navuka dla biełarusaŭ adbyvałasia ŭ movie biełaruskaj i kab biełarusy malisia pabiełarusku. Dziela hetaha apracavaŭ malitaŭnik „Hołas Dušy“.

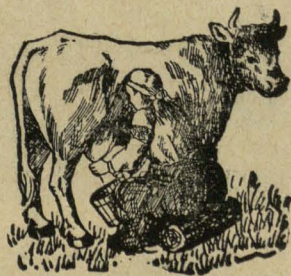

JU jurhinia   **junak**   **Julka**
JU juška   **kuplaju**   **Jurka**

Kožnaja žyviała lubić świežuju zialonuju travu.

Prykazki. Byčki bušujuć — viasnu čujuć.—Adna-
ho Jurku ũpuścili, i ũsia chata zajuryłasia. — Jury pasie
karovy, a Mikoła — koni. — Pakrovy pakryvajuć: travu
listom, ziamlu śnieham, vadu lodam, a dziaũcat — ślub-
nym čepkam.

JO sioleta   **stajonka**
JO chvajovy   **dajonka**

Prykazki. Nie ũ svajo prosa nia tyć nosa. — Pa-
paũsia, žučku, u panskuju ručku.

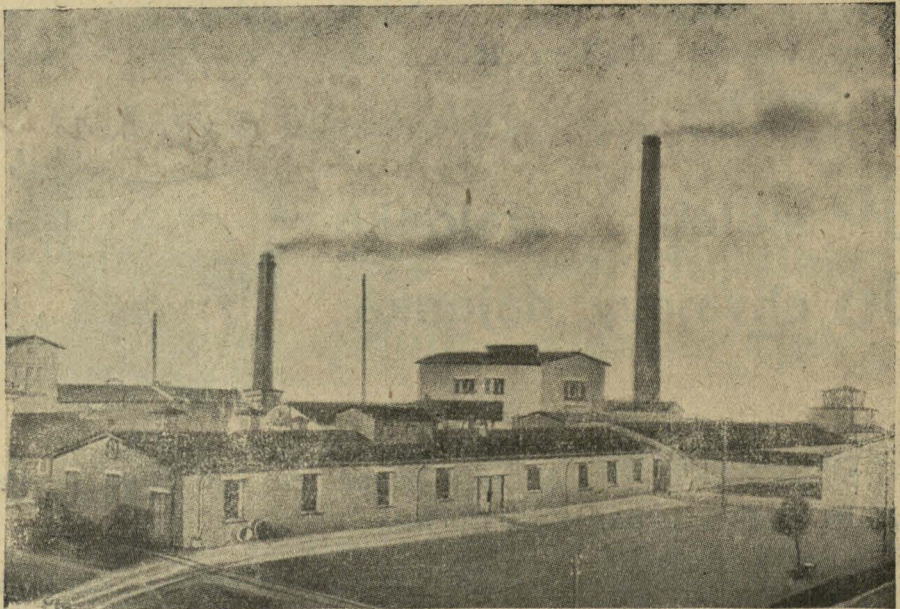
Zahadka. Letam jołka, a zimoju ciołka (kanopli).

V a j a k i.

Jak vajaki jduć pachodam,
hałasisty dudy majuć,
dudary na henych dudach
maršy hućna hrajuć:
du, du, du, du!
maršy hućna hrajuć!

f	fabryka	kufar	aficer
	fasola	šufal	Alfons
F	felčar	falvarak	Felka

Fabryki vyrablajuć papieru, sukno, pałatno, pančochi, chustki, sierniki, fanieru i inšyja rečy. Faniera abo dychta jdzie na šafy, kufry, šuflady.

Prahuli fabryčnyja hudki. Zadymili kominy. Huduć mašyny. Kruciacca koły. Šastajuć pasy. Žvinić pavietra. Napružany postaci rabočych. Tvary ich harać ahniom. Ljecca pot z ich curkom.

g vymaŭlajecca ćviodra, užyvajecca ũ niamnohich słovach: mazgi, ganak, Agata, fatagrafija, geografija i dr. słovy.

CC

My należym da narodu,
što ad świetu da zachodu
kożny z hora ũtroje hniecca,
adnak horu nie dajecca.

CIOTKA.

Bystravodny Nioman, pieršabytnyja pušcy, stary ha-
šciniec, vuzkija sialanskija pałoski, biednyja viosački po-
bač pyšnych pałacaŭ, kuźnia ũ kancy siała, klokat busła,
ziaziula nad rakitavym kustom, zialonaje Kupalle, viasio-
łyja kaladki z lavonichaj, pieśniami i kazkami — voš nie-
vialički abrazok našaje sivoje, sivoje „kazki“ — Biełarusi.

„Hodzi nas u łapci abuvać!“

(J. KUPAŁA).

|| zielle... viasielle... ralla...

Vilnia staić na Vialli.
Biednamu dobra i hallo.
Kaval kuplaje vuholle.

ń vahoń koń-kania buńka
ahoń pievień huńka

Ci sava ab pień, ci pień ab savu — usio
savia biada.

Śvitaje dzień,
Haryć zara:
Ůstavać daŮno, daŮno para!

Bo źniknuŮ cień:
usie Ůstajuć
i volu-dolu bjuć-kujuć.

A. ADVAŻNY.

nn kamień kareń son sukno
kamienny karanny sonny sukonny

Hanna pasłała Łukaša konna na poštu.

ńn konik hadzina nasieńnie
końnik hadzińnik Zadubieńnie
„Zdaraviejcie“ abo „byvajcie zdaravień-
ki“ — kaźuć u nas pry raźvitańni.

~~~~~ Viećarnicy.

Zimoju Ů wiećar dziaŮčaty i maładzicy chodziać z Ku-
dzielaju da susiedziaŮ. Viasioła tam za praśnicami. Pry-
duć chłopcy — paćnucca novyja pieśni, źarty, śmieški
biez kanca. Casam stareńkaja babula paćnie doŮhuju,
doŮhuju kazku.

ĆĆ bahaty - bahaćcie, żyć - żyćcio

Kućcia pačynaje Kalady.

Padvojny harech zaviecta sparyš.

ĆĆ Być byčku na viarovačcy.

ĆĆ U Słuččynie i Staŭpieččynie wielmi
dobraja ziamla

Na Bielarusi šmat wiosak z nazovami:
Zarečča, Parečča, Mižyrečča...

Pašla bury ũ lesie šmat sučča i łamačča.

ŻŻ Miesiac żziaŭ poŭnym bleskam.

Koły mažuć kałamażziu.

Maleńkija łastavački ražziavilisia, kab
baćki pakarmili ich.

ŻŻ Na razdarožžy stajaŭ pachileny kryž.
Michalina rassypała pa taku zbožža.

Staronka miłaja, Ty mnogimi zabyta,
šmat spić synoŭ Tvaich adviečnym snom...
Ziamielka rodnaja, ślaźmi i potam źlita, —
my da żyćcia z Taboju znoŭ uvaskrasiom.

A. ZIAZIULA.

ŚS Na Paleśsi šmat bałotaŭ.

Vilenskija biełarusy vydajuć časapis Ka-
tośsie.

SS ZAHADKA. Nia kust, a z listami,
nie kašula, a sšyta.

SS Padstrešša kryjuć sałomaj.
Pašla bury — zacišša.

ŚC Biełaruski narodny ściah — Pahonia.
Kot trecca ab nahu, kali prosić jeści.

ŚC Jeść za vała, robić za kamara.
Jość u miašku, budzie i ũ haršku.

SC ščur   ščyra   boršč
ščupak   ščylna   chrušč

Hušču źjeŭ, a żyžku pakinuŭ.

Daj, Boža, kab piłosia, jełasia i jašče
chaciełasia.

Kupalle. Na Kupalle dzieŭki ũjuć vianki, puščajuć
na vadu, palać vohniščy, skačuć praz ich, kab uradziła
dobraje zbožža.

Hlań kruhom, bratok moj rodny,

Padzivi naš rodny kraj:

Jon bahaty, jon prastorny —

Jamu trud ty svoj addaj.

K. SVAJAK.

dz Daktary nam ũsciaŹ davodziać, Źto
chvaroba z brudam chodzieć, dyk
parada dziećkam miłym: myjcie ruki
ćysta z myłam.

dź Adhadka (hlań baćynu 22): ćoran voran nie
ćarniony, sinie mora nia siniona, a bieł lebieď
nie bialony.

Adnu dzirku ładź, druhaja tudy-Ź hladź.

źdz Nakaniec ździejsnilisia maje latucień-
ni: ja — vućań biełaruskaj himnazii.

dźdz Pamior haspadar — u chacie paj-
Źto biazładździe.

Vioski: Lachavićy i Miadźviedzićy kala Baranavić,
Arlaniaty i Źutavićy ũ AŹmiansćynie, BudŹlaŹ i ŹodziŹki
ũ VialejŹćynie — da niadaŹna mieli kulturna - aŹvietnyja
hurtki, narodnyja biblijateki, teatry, u jakich ładzili bie-
łaruskija pradstaŹleńni.

źdz ZboŹŹa biez daŹdŹu ŹoŹknie ũ poli.

Moładź, vy siła ũ koŹnaj chacie,
Vy — soniejka, radaŹć dla baćki, dla maci.
VućycieŹ, starajcieŹ, bahaćcieŹ u siły,
Bo ŹdŹe vas nadziejaj kraj naŹ radzimy.

A. ZIAZIULA.

Skaročanyja słovy.

- jo'** „A pasahu mnoha, bratka,
vytrasieš dziaŭčynie, —
Bohu dziakavać, dastatku
jo' nia mała ŭ skryni.“
- na't** U wioscy ciš zapanawała:
na't sabaka ani źviahnie.
- tre'** Kruci nia kruci, a tre' pamiarci.
Maciej źmierz — ruki tre.
- mo'** Lon treba abrablać mo' sorak ra-
zoŭ, adsiul słowa „saročka“.
- šce** Šče soniejka nia ŭzyjšło, a haspa-
dar byŭ užo na poli.

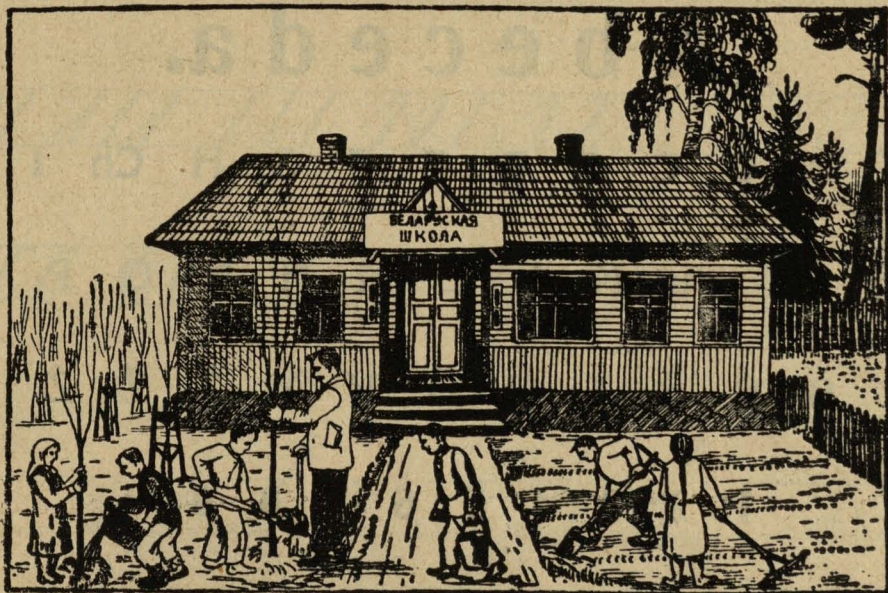
Vučysia, dziciatka. Vučycca, patrebna.
Šukaj sonka, praŭdy, chaj rozum
nia śpić.

Bo što ty paznaješ, u vadzie nie
zatonie,

Vichor nie raźvieje, u vahni nie zharyć!

„LUČYNKA“.

Biełaruskaja škola.

Usie my z hetaha kraju tak zваныja „tutejšyja“ — biełarusy. Nas usich — katalikoŭ i pravasłaŭnych — abjednyvaje mova biełaruskaja, usie my adzin narod biełaruski.

Ciaška ptušcy ŭ niavoli. Lotaje, biednaja, pa kletcy, bjecca hałoŭkaju ab kraty, kab tolki vyrvacca na volu. Ale darma: bjecca, bjecca, pakul nie zabjecca da śmierci.

Nadvorje pachaładziela.

Jość zababon: niamożna kata vazić na vazie.

~~~~~
Prykazka. Hultaj padjeŭ, dy na bok.

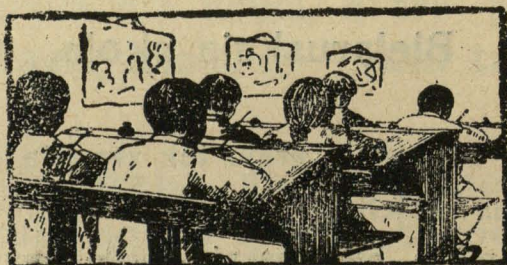
Abeceda.

A B C Č Ć D E F G H Ch I J

Ja Je Ju K L Ł M N Ń O P R

S Ś Š T U Ů V Y Z Ž Ž

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Znaki prypynku.

Punkt (.). Koska (,). Punkt z koskaj abo pasrednik (;). Dva punkty (:). Praciažnik (—). Złučok (-). Niedakaz abo mnohakropje (...). Čužasłoŭ („....“). Dužki ( ). Pytalnik (?). Kličnik (!). —

lll ll ll ll ll ll ll ll ll

ccc eee ooo sss ||| fff

s l t z v h f

a A m M mama

u U r R mur

y Y s S syry

o O n N syn

k K p P pakosy

Apanas Raman
Inop Papar Nasta
I L Lyska arol
t T kust Taras
v V Tava Varyva
z ž ž zbožža žorka
d D duda Drozd
h H g G Hanka ganak
b B boty Bobka

č š Čacka šaša
ch ch chata chrot
i I L L Mla Lida
j J ia ja Janka imia
e E ie je Eva zjeu
io jo Siostry radyjo
iu ju ciučka Jurka
f F Felka šafa
ralla doždž Sudžidzia
Bielarus - Bačkauščyna

Praktykavañni ũ pišmie.

Napišecie:

1) imia i prožvišča svajo i svaich rodnych i znajomych, prykladam: KASTUŠ BUJKA, ANIELA KISIEL...

2) tyja-ž prožvišчы pavodle abecedy...

3) jak nazyvajucca vioski, bližejšyja da vašaj, prykladam: ZAPOLLE, KAZŁOŨŠČYNA, AHARODNIKI...

4) bližejšy horad, miastečka, znajomyja vulicy ũ ich, fabryki, zavody, lesapiłki...

5) bližejšyja ci znajomyja reki, vaziory, lasy, baloty, kurhany...

6) jakija rečy jošč u vašaj chacie i ũ vašaj haspadarecy...

7) jakija imieñni dajuć u vas koniam, karovam, aviečkam, saba-kam, katom...

Praktykavañnie:

napišy, što bačyš na malunku.

PORY HODŮ: viasna, leta, vosieň, zima.

KALENDARNY HOD MAJE 12 MIESIACAŮ abo 52 TYDNI.

NAZOVY MIESIACAŮ i LIK DZION U KOŽNYM MIESIACY: studzieň (31), luty (28 abo 29), sakavik (31), krasavik (30), travieň (31), červieň (30), lipieň (31), žnievieň (31), vierasieň (30), kastryčnik (31), listapad (30), śniežaň (31).

DNI TYDNI: niadziela, paniadzielak, aŮtorak, sierada, čacvier, piatnica, subota.

PIERAMIENY MIESIACA: ☉ maładzik,
☽ poŮnia, ☾ schod, ☀ vietach.

STARONY ŚVIETŮ: uschod, zachad, poŮnač, poŮdzieň.

STARY i NOVY KALENDAR abo STYL. Roźnica miź abodvyma kalendarami — 13 dzion. Stary adstaje ad novaha na 13 dzion. Kab stary styl pieravieści na novy i naadvarot, treba da staroha dadać 13 abo ad novaha adkinuć 13. Naprykład: kali pa staromu 2 traŮnia, dyk pa novamu ůžo 15 traŮnia. Kali pa novamu 25 vieraśnia, dyk pa staromu 12 vieraśnia.

Kali pa staromu jdzie adzin miesiac, a pa novamu pačaŮsia ůžo nastupny, dyk treba da „staroha“ dnia dadać 13 i ad sumy adniać tolki dzion, kolki ich jość usiaho ů „starym“ miesiacy; tamu 25 śnieźnia pa staromu stylu budzie 7 studnia pa novamu ($25+13=38-31=7$). Naadvarot: $13-7=6$; 31 (śnieźnia)— $6=25$.

Čytanka dla dźiaciej.

Zimovyja hulni.

Nie siadzicca ũ chacie
chłopczyku małomu —
kliča jaho rečka,
ciahnuć sanki z domu.

— Mamačka, hałubka...
prosić jon tak miła:

— moža-b ty na rečku
pahulać puściła?

Ja nia budu doŭha —
zaraz-ža viarnusia;
trošački na rečcy
ũ sankach pavažusia.

— Nu, idzi pabiehaj,
tolki apranisia,
dy hladzi—ũ pralomku,
synku, nie ũvalisia.

K o Ź l i k.

Šerańki koźlik żyŭ u babulki,
byccam u rodnaj miłaj matulki.
Koźlika babka duža lubiła,
u chatancy ciopłaj wielmi piaściła.

Krasački, traŭku, liściki rvała,
koźliku časta ježu dawała.

Ŭ sienkach na traŭcy klaŭsia jon spaci,
časta ũ sadočak biehaŭ hulaci.

Miadźviedź i źniejka

(k a z k a).

Leta. Źnivo. Źnija Źnie Źyta na poli. Raptam — z lesu pre miadźviedź, čamušci na troch łapach: čaćviertuju niasie, padniaušy dahary. Bačycie — chadziŹ Miška kasalapy pa miod i voš zahnaŹ u nahu via-likuju stramiaku.

Źniejka, ubačyušy miedźviadzia, davaj uciakać. Ale-Ź miadźviedź idzie dy jdzie. DahnaŹ Źniejku i vyciahvaje da jaje chvoruju łapu. Źniejka šcia-miła, u čym tut sprava i, adkinušy strach, vyniała stramiaku. Miška ab-lizaŹ ranu i pajšoŹ... ale nia Ź les,

a spaćatku na viosku, ŹniaŹ viadro, jakoje sušyłasia na płocie, viarnušsia da znajomaha vulla, nabraŹ poŹnaje viadro miodu i prypior Źniejcy Ź padziaku.

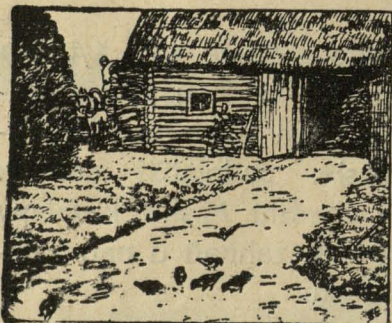
Voš była paciecha!

Na haspadarcy.

U kucie siadzić miadźviedzik — chustku vyšyvaje. A lisička — nievialička chatku prybiraje. A katok piače aładki, ma-słam zalivaje. Kala piečy myšaniatka katu pamahaje. A sabačka Źje viaroŹku — puhu dla chłapčyny. Bondar-dziacieł na na-čožki dľubaje asinu. Kazioł łapci papraŹlaje, skuratom macuje. A pad łožkam pavučočak krosiency majstruje.

V i e r a b i e j k a.

Voš pryjšli zimovy ściuży,
na dware zamierzli luży.
Skača, skača vierabiej,
jon sklikaje ũsich dziaciej.

Da dziaciej jon prošbu maje
i čyrykaje, jak znaje:
ciŭ, ciŭ, ciŭ, ciŭ, ciŭ, ciŭ...
Dajcie ziornaŭ — ja čuć žyć.

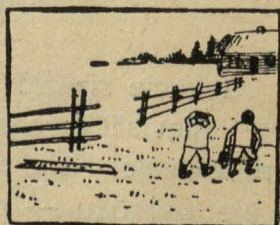
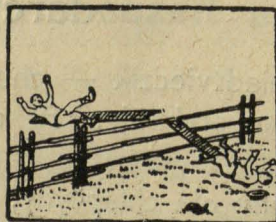
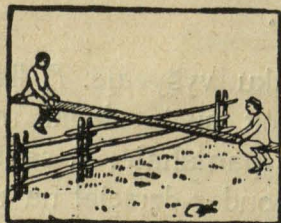
Jeſci mnoha mnie; nia, treba:
trochi ziornaŭ, trochi chleba.
Kińcie, dziecki, na ziarnlu:
ja vam piesieńku śpajaju:

ciŭ, ciŭ, ciŭ, ciŭ, ciŭ, ciŭ —
ja vam piesieńku śpajaju.

K a ł y s k a.

Jak paklikaŭ dziec Andrej
kałychacca ũsich dziaciej.
Dzieci raptam nalaciel,
na kałysku razam sieli.

Učapilisia za došku
Hryška, Miška dy Cimoška.
Nie papali Chłor dy Klim —
Niekudy prytknucca im.

Chłor i Klim pajšli sami hojdacca.

K a t o k.

U Savosieva susieda
byü piarešcieňki katok;
vychavaniec Paŭla-dzieda,
taki słaŭny piastunok.
Nos čarniavy,
chvost bialavy,
zadzirašcieňki,
kipcik-ščypčyk
zahrabašcieňki;
lapki-drapki

mašastovyja,
a šaršcinački šaŭkovyja.
Hubki-zubki
admyslovyja,
vusy-rusy — patarčastyja...
Taja špinka, jak nacinka,
vyhinastaja.
Vuški-sluški
nia mylajucca,
vočki ũ nočku zapalajucca.

Chadziŭ katok pad mastok,
łaviŭ rybku za chvastok,
potym dziedu jon na piečy
kazki-bajki varkavaŭ,
bolš chvošcikam 'da rečy
taktu śpievam adbivaŭ.
Kocik z dziedam žyli ũ zhodzie,
nie svarylisia za pieč.

J. Kołas.

M i k o ł k a.

Havoryć huś Mikołcy:
— Kab tabie pamycca troški!
Havoryć Mikołcy kačka:
— Na ciabie hladzieć hadka!
A śvińnia ad śmiechu davicca!
— Mnie Mikołka padabajecca!

Z a d a č k a.

U chacie čatyry kutki: v koźnym kutku siadzić pa katku;
prociŭ koźnaha kata siadzić pa try katy. Kolki katoŭ u chacie?

Sielanin i miadźwiedz

(k a z k a).

Pryjšoŭ miadźwiedz da sielanina i kaža jamu: „waźmi mianie razam ralu abrablać“.

— „Dobra, — kaža sielanin. Čamu nie? Budzieš pamahać u pracy,

dyk budziem razam i ũradźaj dzialić“.

Voš vyjšli jany siejać pšanicu. Sielanin sieje, miadźwiedz baranuje. „Tabie — kaža miadźwiedz — bu-

duć viarški, a mnie karaški“. Sielanin zhadziŭsia. Vyrasła dobraja pšanica. Sielanin nažaŭ šmat kop pšanicy, miedzviadziu... jakaja-ź karyśc? — „Nie, dumaje sabie miadźwiedz: bolš nia dam siabie ašukać“.

Kali na druhi hod pryjšta para siejać repu, znoŭ miadźwiedz kaža sielaninu: „ciapier ty, brat, biary sabie karaški, a ja waźmu viarški“. — „Dobra, adkazvaje selanin. Jak ty

chočaš, chaj tak i budzie“. Chutka sielanin nakapaŭ poŭnyja miaški repy, a miedzviadziu znoŭ... jakaja-ź karyśc? Niezdavoleny pajšoŭ jon u les i bolš na ralu pracavać nia pry-chodziŭ.

Biełaruś i Biełarusy.

Jośc słoŭca cennaje ŭsim i znamianita,
Ŗto vymaŭlajecca z paŖanaj dzicianiom,
U jakim paniaćcie BaćkaŭŖčyny skryta: —
To Biełaruś, to kraj, dzie my zdaŭna Ŗyviom.

A. Ziaziula.

R o d n y K r a j .

O, moj rodny kraj! Chmurna pazirajeŖ ty z siniaha tumanu, Ŗto loh pa krajoch paloŭ, dzie nieba, spuŖciŭŖysia nızka, abymajecca z biednaju ziamloj. Parezali ciabie vuzkija sialanŖkija darohi, čornyja ŖcieŖki, reki i vaziory, laħčyny i bałoty, lasy i hory. A biednyja wioski i sioły biez usialakaha paradku paraskidalisia to tam, to siam pa horach, laħčynach, na bierazie rečak, siarod dalokaha pola, pa ciomnych lasoch. Pakryvilisia chaty, abviŖli strechi na humnach, sinija kupiny mochu taŭstoju karoju laħli na hniłych sałamianych strechach. Ŗbiŭsia ŭ kuču budynak. RaspaŭŖlisia na poli, jak červi ŭ niaħodu, biednyja muŖyckija chaty. Navaleny ŭ kuču biarvieŭni, struŖki, sałoma. Dzie-nia-dzie hłanie nudnaja viarbina, bliŖnie biarezina, vyskačyc klon. Jak niaviesieła, jak niaprytulna pazirajeŖ ty, muŖyckaja wioska, sirata miŖ ludzkaj biadoty!

A poruč z ubohimi ludzkimi budynkami ŭpiorlisia ŭ nieba vysokija pałacy, zielaniejuć sady, łomiać hallo jabłyki i hruŖy,

šyraka raskidalisia bahatyja nivy, pasucca sytyja koni dy vały-
rahali, dy tysiačy aviec rassypajucca pa poli...

O, moj rodny kraj! Poruč z halitoju chodzić roskaš i ba-
haćcie; razam z ludzkimi ślaźmi ljucca viasiołyja hałas y pie-
sień, hrymić muzyka z raskošnaha sadu.

Tolki nudnyja pieśni tvaje, Bielaruś, chapajuć za serca, ža-
łobiać dušu, tumaniać vočy ślaźmi, płačuć i stohnuć i horkaju
ŭpiekaju, cichaju skarhaju pływuć pa dalokamu, niaviedamamu,
siniemu, spakojnamu niebu.

J. Kołas.

S ł a v i a n i e.

Bielarusy havorać pabielarusku, palaki papolsku, ukraincy
paukrainsku, rasiejcy parasiejsku. Usie hetyja movy nazyvajuc-
ca słavianskimi.

Niekali prodki bielarusau, rasiejcau, palakoŭ, ukraincau, če-
chaŭ, serbaŭ, baŭharaŭ i inšych słavianskich narodaŭ mieli ad-
nu movu supolnuju. Ale z praciaham času, kali słavianie raś-
sialilisia pa roznych krainach, hetaja adzinaja mova padzialila-
sia na movy słavianaŭ uschodnich, zachodnich i paŭdzionnych.

Bielaruskaja mova należyć da ŭschodniaje hrupy słavian-
skich movau, tamu i maje najbolš supolnaha z movaju rasiej-
skaju i ukrainskaju, bo i Rasieja i Ukraina, jak i Bielaruś, zna-
chodziacca na ŭschodzie Eŭropy.

Polskaja mova i českaja należać da zachodnich słavian-
skich movau.

Serbskaja, baŭharskaja, charvackaja należać da paŭdnio-
vych słavianskich movau.

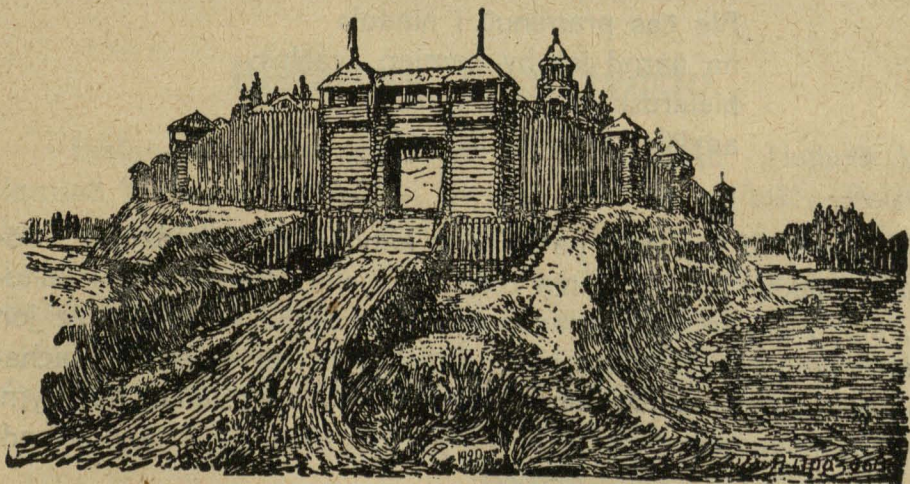

Bielaruś u dalokaj minuŭščynie.

Bielarusy viedamy ŭžo bolš jak tysiaču hadoŭ.

Slavianskija plamieŭni, jakija ŭvajšli ŭ skład bielaruskaha narodu, byli blizkija miž saboju movaju, zvyčajami i ŭsim składam ŭžycia. Najvialikšym z hetych plamieŭniaŭ było plemia **kryvickaje**. Adsiul pachodzić daŭniejšy nazoŭ movy bielaruskaj, jak movy „kryvickaj“.

Tady (IX—XII wiek) ziamla bielaruskaja była padzielena na vołaści abo kniaźstvy, na čale jakich stajali kniazi. Połackaje kniaźstva, sa stalicaju ŭ Połacku, było najmahutniejšym. Kala jaho, zachouŭajučy bolš-mienš svaju samastojnaść, źbiralisia ci hurtavalisia drabniejšyja kniaźstvy, jak-to: Smalenskaje, Turaŭskaje, Viciebskaje, Słuckaje, Pinskaje, Navahradzkaje, Mścisłaŭskaje, Niašviskaje, Mazyrskaje, Mienskaje, Druckaje, Šviślac-kaje i inš.

Abaronny zamak z XIII-ha stahodździa.

U XIII stahodździ bielaruskija plamieŭni pačynajuć zlučacca z litvinami. Budujecca **Vialikaje Kniaźstva Litoŭska-Bielaruskaje**, u jakim kiruje haspadar — vialiki kniaź litvin, a panuje kultura i mova zaniapaŭšaje Połáččyny. Bielaruskaja mova ŭ novym haspadarstvie była movaju dziaržaŭnaju: joju pisalisia

zakony i rasparadžeŋni ūladaŭ; bielaruskaju ci — jak tady ja-
na nazyvaŋasia — „ruskaju“ movaju karystalisia i ū škole, i ū
vojsku, i ū sudzie, i ū handli.

U toj čas Bielaruś byŋa bahataju i slaŋnaju krainaju. Ha-
spadary ci kupcy z Bielarusi vazili chleb i ūsialakaje dabro ū da-
lokija zamiežnyja krainy. Bielaruskija mastaki budavali ū krai
i zahranicaj raskošnyja zamki i paŋacy, cerkvy i kaścioŋy. Bie-
laruskija drukary drukavali knihi i pašyrali ich u svajej Bać-
kaŋščynie i ū roznych krainach. Ad bielarusau navučylisia dru-
karstva rasiejcy i ukraincy. Usiudy byŋ paradak, dabrabyt i sla-
va Bielarusi.

U starynu Bielarus niepaddany
haspadaryŭ, byŋ sam nad saboju,
i daloka u świcie byŋ znany
za litoŭskaj i laškaj ziamloju.
Ale čas praminuŭ i niadola
na narod jak-by kamieŋ zvaliŋaś:
bielaruskaja slava i vola
adyjšŋa, adćviŋa, zakaciŋaś.

Zaniapad Bielarusi pačaŭsia z kanca XVI stahodździa. Paŭ-
staŋa vialikaja pahroza nia tolki dla bielaruskaje movy i kultu-
ry, ale i dla samaha isnavaniŋa bielaruskaha narodu. Ale jon
pieratryvaŭ hetaje lichalećcie, i ū niavoli i pryhniećaŋni zacha-
vaŭ svoj najdaražejšy skarb—movu, jakoju my i siaŋnia havorym.

Zachavaŋnie rodnaje movy jość parukaju lepšaje doli i ad-
radžeŋnia bielaruskaha narodu.

~~~~~
Dyk šanuj, Bielarus, svaju movu, —
heta — skarb naš na viečnyja hody.
Za pašanu radzimamu slovu
ušanujuć nas braćcia — narody.

A. Harun.

M o j k r a j .

Lublu ciabie, moj kraj radzimy,
moj biedny Bielaruski kraj!
Lublu tvaje bałoty z mocham,
lublu biarozavy tvoj haj.

Lublu tvaju strachu z sałomy
i pieśniu žaŭranka viasnoj:
lublu, jak viecier bujny vyje
unočy lutaju zimoj.

Lublu ciabie va ũsiaku poru —
tvoj les, i rečki, i ziamlu,
tvajo žyćcio, niadolu, dolu
i pieśniu sumnuju tvaju.

Biełarusy i ich žyćcio.

Biełarusaŭ usiaho jość bolš jak 10 miljonaŭ. Najbolš biełarusaŭ žyvie va Uščodniaj Biełarusi, potym u Polšcy. Polska-ja statystyka naličvaje biełarusaŭ 1.600.000 (pavodle samych biełarusaŭ naličvajecca ich pryblizna dva z pałovaju miljony). Rešta biełarusaŭ žyvie ũ Łatvii i Litvie, razam z łatyšami i litvinami. Šmat biełarusaŭ, šukajučy pracy, vyjechała z Bačkaŭščyny i žyvie pa-za miežami našaje ziamli.

Ziamla na Biełarusi miascami dobraja, uradžajnaja, miascami kamianistaja, bałocistaja. Najlepš rodzić žyta, pšanica, lon, bulba, buraki.

Lesu i vady na Biełarusi šmat. Jość vializarnyja puščy, bahatyja na dreva i žviarynu. Jość

šmat vazioraŭ i rekaŭ — vialikich i małych, bahatych na rybu. Spamiž rekaŭ najvialikšyja: Dźvina, Nioman, Dniapro.

Bolšaść Bielarusau žyvie z haspaldarki. Niekatoryja — chto nia maje ziamli — pracujuć na čyhunkach, ramiešnikami, batrakami ŭ abšarnikaŭ i t. p.

Žyviecca našym ludziam na wioscy ciazka. Mała majuć ziamli i niezaušiody ŭmiejuć hetu ziamlu najlepš vykarystać. U nas jdzie ciapier rašsialeńnie na chutary. Vioski mała-pamału źnikajuć.

Bielarusy ŭ praciahu troch apošnich stalećciaŭ byli adsunuty ad ašviety, — hetym tłumačycca, čamu ciapier u nas stolki biady i ciemnaty.

Ašvieta zdabyvajecca praz školy, knižki, kursy, samaadukacyju. Šyrokaj vyjści na hety šlach pavinna pieradusim bielaruskaja moładź.

P i e ś n i a.

Pa šyrokaj Bielarusi
niachaj piešnia palacić,
chaj u traŭcy zašapoča,
kałasami zašumić.

Chaj prabudzić jana recha
siarod wiosak, haradoŭ,
chaj ŭpadzie ludziam u sercy,
raschvaluje ŭ žyłach kroŭ.

Chaj lacić praz sienažaci,
ciomnym lesam zdryhanie.
Usio hora, ŭsiu niadolu
z Bielarusi pražanie.

A. Biarozka.

P a l e ś s i e.

Ciomny bor, kusty, bałoty,
kučy łoz i dubniaku,
rečki, kupiny, čaroty,
mora traŭ i chmyźniaku.

Pieraleski, les, palanka,
starašviecki dub z žarłom,
chvoja — vielič na kurhanie
z čornym busłavym hniazdom...

Mościk, złożany z biarvieńniaŭ, Hraž, piaski; łužok zialony;
brod i hrebla kožny krok; šum krynički z-pad karča,
na darozie rad kareńniaŭ, — šelest liščiaŭ nieskančony,
kryž, pachileny na bok. kryk u niebie krumkača.

Vierba, hruša — siracina,
nizkarosły ciomny haj...
Heta ty, bałot kraina!
Heta ty, paleski kraj!

J. Kołas.

N a š y p i e ś n i.

Kožny narod maje svaje pieśni.

Asabliva mnoha piesień maje Bielaruski Narod.

Praz usio žyćcio idzie z bielarusam jaho pryhožaja pieśnia. Jašče nad kałyskaju mama pijała dziciaci:

— Luli, luli, luleńki,
Prylacieli huleńki,
Stali jany hurkatać,
Dziciatačka kałyčać.
Ja pajedu u miastečka,
Kuplu jamu kałysačku.
Kuplu jamu kałysačku
I paviešu u sadočku;
Budzie viatrec paviavaci,
Majho synka kałychaci,—
Buduć ziaziulki kukavaci,
Majho synka zabaŭlaci.

Vyrasła dzicia, pajšlo ũ pole za statkam. I tam čuje piešniu:

Oj lacieli žuraŭli
Dy pasieli na ralli.
Pytajecca žuraviel
Da svaje žuravuški:
— Žuravuška, ty maja,
Jaka lepšaja ralla?
— Oj na rańniaj, na ralli
Rodzić žyta, pšanica,
A na požniaj, na ralli
Rodzić kukol, miatllica.

Maładaja dziaŭčyna cely dzień žala žyta. Mocna ũmaryla-sia. Viečaram idzie damoŭ i razam z siabroŭkami piaje zvonkiju piešniu:

Oj huknu ja darohaju,	Jak nia budzie hatavaci,
Zialonaj dubrovaju.	Nia prydu načavaci, —
Niachaj mianie maci čuje,	Načavacim ũ ciomnym lesie,
Mnie viačeru hatuje:	Pry zialonym haresie;
Viačeru mnie smačnieńkuju,	Načavacim ũ čystym poli,
Pašcielku bielerńkuju.	Pry zialonaj dubrovi.

A voš pryjšła para viasielle spraŭlać. Kolki tam špievu! Na kožnym šahu dla maładych i svatoŭ jość piešnia. Kali ũšio pryhatavana, kab viašci maładuju, tady dziaŭčaty zalivajucca svaimi zvonkimi hałasami:

Oj u sitničku, u rakitničku,
Tam čorny voran krača:
— Nia jdzi, Hannačka, maładzieńka,
Bo tvoj baciuchna płača.
— Oj niachaj płača, z kim sabie choča. —
Ja jamu adrabiła, —
Oj tam u kluni dyj na staroncy
Hrabelki pałażyła.

Prychodzić zima, Kalady. Tut jość svaje pieśni — kaladnyja. Taksama viasna maje — viaśnianyja, a Vialikdzień — vałačobnyja. Vałačobnyja pieśni pajuć chłopcycy i dziaŭčaty ka-la vokan i pa chatach. Pajuć dla haspadara i haspadyni, abo dla ichnych dziaciei.

Mnoha piesień maje Bielaruski Narod. Pieśni pryhożyja: viasiołyja i sumnyja, skočnyja i praciažnyja, žartaŭlivyja i pavvažnyja. My pavinny lubić i šanavać svaju pieśniu tak, jak i svaju movu. Tady budziem żyć wiečna, uroŭni z inšymi narodami i nas nihto nie pieramoža.

R. Š.

B u d u č y n i a.

Kipić rabota, plyvie pot,
i kryk i huł, jak hrom;
tudy-siudy snuje narod:
budujuć novy dom.
Łapaty režuć hłyb ziamli,
žvinić stalovy łom:
na miescy daŭnaj staryny
budujuć novy dom.

Štodzień uhoru ścieny jduć,
ušyr i ŭdoŭž kruhom,
balić mazol i rviecca hrudź,
a ūsio-ž budujuć dom!
Nastanie dzień, nadojdzie čas,
my krepku stol žviadziom,
i lepšaj budučyniaj dla nas
być musić novy dom.

Pracujma-ž, braćcia! Chaj chutčej
naš ljecca pot curkom:
pryždžom i my śviatejšych dniej,
jak skončym stroić dom. **Hałubok.**

Biełaruskaja pryroda i praca.

V o s i e ŋ.

Pusta ů łuzie. Tolki stohi
paryžeůšyja stajać,
dy špaki kala darohi
ceły dzień adno kryčać.

Hrečka zżata. Hoła ů poli.
Żyta źvieziena daůno.
Tolki płavajuć na voli
kučy chmar, jak vałakno.

Doždzyk sieje biesprastanku,
Viecier **švišča** tak, jak źvier...
Kolki łužyn kala hanku!
A hrazi, hrazi ciapier!..

Ssochli travy. ůsio paviała.
Słoć, pluchota, choład, ćma...
Ech, skarej by zakryvała
ziamlu čornuju zima!

J. Kołas.

Ž u r a ů l i.

Žałasnyja kryki
ljucca nad ziamloju
i čapajuć serca
žalem i ślazoju.

ů biezhraničnym niebie
roůnieńkim šnuročkam
žuraůli u vyraj
ciahnuć nad lasočkam.

Narodnaja prymieta. Žuraůli nizka — zima blizka; žuraůli vysoka — zima daloka.

U v y r a j.

Idzie zima. Ściudziena. Usio pakryjecca śnieham. Čym maleniečkim ptušačkam pakarmicca? Dobra dziatłu: svaim doŭhim nosam jon vydziaŭbie spad kary i vusienia jakoha i čarviačka. Nie biaduje i kurapatka: u lesie šmat usialakaha nasieńnia i zasochšych jahadaŭ. A dla vierabja abo hila i zusim nijakaha strachu niama. Jon zaŭsiody znojdzie pažyvu kala chlava ci humna. Jon tabie i ũ sieni ũlacić, i navat u chatu. Dyj i dzieci pakormiać inšy raz ziarniatkami.

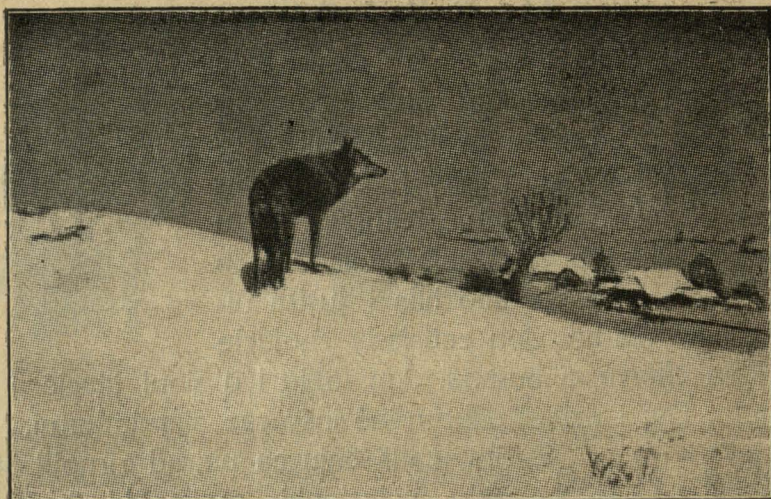
Zusim inakš čujucca pierad zimoj lastaŭki, žaŭranki, vałasianki, malinaŭki, špaki: bo niama ni mušak, ni kaziulek, ni čarviačkoŭ, jakimi jany żyviacca. Abo busły, žuraŭli, dzikija husi, kački — dla ich niama ni žab, ni vužakaŭ, ni ślimakoŭ. Usio pachavałasia ũ mule, pad kareńniami dreŭ.

Tamu i adlatajuć našyja ptuški ũ daloki ciopty kraj praz mora šyrokaje, praz hory vysokija. Vialikaja daroha, ciažkaja daroha! Šmat hinie ich z hoładu, šmat zabivajuć dziarlivijsja ptuški, šmat i niadobryja ludzi stralajuć. Mo' tolki pałova dalataje.

A h a r o d.

Vosień załataja!
Ty nam pryniasła
poŭny aharody
ŭsiakaha dabra:
morkaŭki, cybulki,
bručki, buračkoŭ,
bulby i kapusty,
redźki, harbuzoŭ.
Usio heta zložym —
budzie na zimu.
Chto pracuje, zimka
nie strašna tamu.

Z i m a.

Nadyjšli marozy, rečki zakavali,
 bielyja biarozy iniejem ubrali.
 Miakkaja piaryna vočy adbiraje;
 bielaja raŭnina — ni kanca, ni kraju!
 Pad pialonkaj bielaj travy i listočki.
 Pole aniamiela. Zmoŭkli ručajočki.
 I schililiś tozy, čuć hallom chistajuć...
 A ŭ paloch marozy dy viatry hulajuć.

J. Kołas.

U š k o ł u.

Soniejka zirnula
 ŭ miorzłaje vakno,
 iskrami zažjała
 dziŭna tak jano.
 Rana ŭstaŭ z paščielki
 chłopcyk Vasilok,
 i ŭ vaknie ubačyŭ
 świetleńki dzianiok.

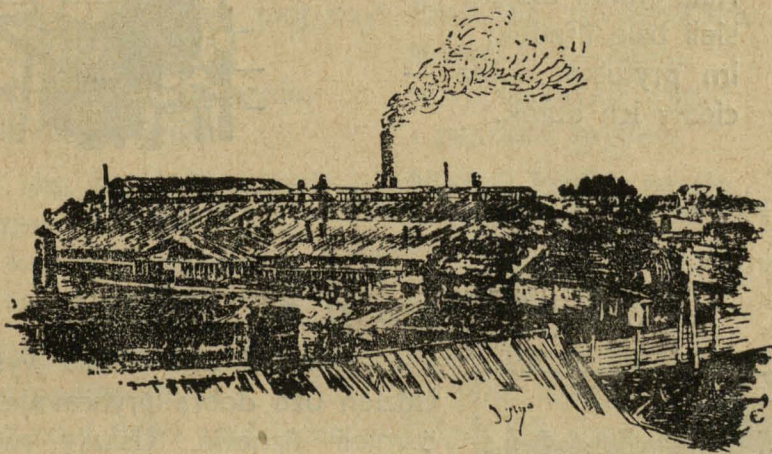
Žyva jon pamyšsia,
 paŭtaryŭ urok, —
 kisialku pašniedaŭ
 z tatkam Vasilok.
 Siańnia dzień viasioty,
 žjaje jasnatoy:
 dobra biehčy ŭ škołu
 dzietkam hramadoj.

Za vaknom, jak srebra,
 skroź bialešsia śnieh.
 Chłopcyk chutka ŭ škołu
 z siabrami pabieh. J. Žurba.

N a h u c i e.

Znajomy Sidarukoŭ byŭ rabočy. Adnaho razu jon spytaŭsia ŭ Sidaruka: „Chočaš pahladzieć našu hutu?“ — „Chaču“, — skazaŭ Sidaruk. Na druhi dzień Sidaruk z Jankam pajšli na hutu. Janku ździviŭ vializarny budynak, vysačeznyja kominy.

Ŭ siaredzinie huty Janka ŭbačyŭ vializarnuju kruhluju pieč, u jakoj było mnoha vakiencaŭ. Ŭ piečy znachodziłasia jakajaści rastoplenaja żyžka. Ad vialikaj haračyni jana była zusim biela-ja. Rabočyja byli biez kašul. Z doŭhimi trubkami rabočyja padychodzili da piečy i praz akiency apuskali ich u żyžku. Na kancy trubki zastavalisia kapli hetaje samaje żyžki. Tady rabočyja dźmuli ŭ druhi kaniec trubki, i kapla, jak burbałka, pačynała raści i razduvacca. Voš jana zrabiłasia vialikaja i doŭhaja. Rabočy razrezaŭ jaje, vuraŭniaŭ, i Janka ŭbačyŭ zvyčajnaje škło, što ŭstaŭlajuć u vokny.

Na zakančeńnie ahladu nam pakazali skład, u jakim pie-rachoŭvalisia vyrablenyja rečy — butelki, šklanki, spodački, škla-nyja košyki, misački, čarnilicy i inš.

Narodnaja prymieta. Kali vostraja zima, dyk budzie ha-račaje leta.

Zahadka. Sivy voł vypiu vady doł.

U z i m k u.

Maci z kalašrotam
siela la vakna;
choča stavić krosny
pad viasnu jana.

Zaviarucha plača,
hrukaje ũ vakno,
i hrachoča prałka
z joju za adno.

Kala matki dzietki
sieli ũsie ũradok.
Im prytulna, dobra —
ciopły ich kutok.

Prykazka. Noć matka, a dzień baćka.

V i a s n a.

Soniejka padniałosia vysoka.
Udzień užo dobra pryhravaje. Pa-
čarnieli ũzhorki. Usiudy ručajki.
Rečka ažno hudzić. Šyroka razli-
łasja jana pa harodach, zatapiła
viaskovyja laźni. Dzieci pilnujuć,
kali padymiecca lod i pojduć kry-
hi. Prajšoũ dzień-druhi, i raptam
štoś hłucha zašumiela, zahudziela
na rečcy. — Lod idzie! Lod idzie! — viašioła kryknuũ Mikołka
da svaich tavaryšoũ, i ũsie vichram palacieli na rečku.

Z v y r a j u.

Skażecie, ptušački, vy mnie,
čamu nie zastalisia ũ toj staranie?
Z kraju, što źviecca ziamny raj,
vy lacio ũ naš sumny kraj.

Zdalok ledź čutny kryk lacić:
„Choć dobra u kraju tym żyć,
choć viek panuje tam viasna,
milej nam rodna starana:

tut matki hniozdy nam vili,
siarod lasoũ tych my żyli,
tut hadavali nas jany,
siudy lacim my što viasny“.

K. Bujło.

N a n i v i e.

Ť poli zranku za sachoju
arataj hukaje,
Siŭku, druha ů ciazkaj pracy,
prosić — panukaje.

Hej, moj konik! hej, moj sivy!
Nu, jašče, maleńki.
Varušysia, hej, nia bojsia,
Konik moj sivieńki.

Sam biaz šapki, bosy nohi,
hrudzina raskryta;
bjuć kamieńni ab narohi,
skryhaciać siardzita.

Projdzie boraznu arataj,
sošku padtrasaje,
sam nazad ůvieš padajecca,—
konik službu znaje:

sam zachodzić biez panuki,
biez kamandy, spraŭna,
až niejk hlanuć na sivoaha
luba i zabaŭna.

Arataj-ža, zaviarnuŭšyś,
spynić druha-Siŭku,
słowa łaskavaje skaža
i papravić hryŭku.

Hładzić konika pa šyi,
Much dakučnych honić,
jak-by z samym lepšym druham,
z sivakom hamonić.

Konik trecca hałavoju
ab jaho kašulu...
Adpačyŭšy, znoŭ jon ciahnie
sošačku-kryvulu.

J. Kołas.

V a r o n a i l i s i c a.

(Pavodle Kryłova).

Varonie raz pašancavała:
Kusočak syra niehdzie ůkrała.
Na dreva vysaka zasiela,
Paśniedać dobrańka chaciela;

Dy niešta dumala sabie,
A syr dziaržała u dziubie.
Na tu biadu lisa była tut niedaloka.
Na syr hladzić, z jaho nia spuścić voka...

A jeści choćacca biadniazie,
Što ledź żyva pa śviecie łazie!
Dy što-ż? Varona źjeść kusok toj zara...
Ale lisa chitra była i stara,

Dyk daj chvalić varonu tuju:
„Chto bačyŭ, kaža, hdzie takuju,
Jak ty, varona? Jaki nasok!
Jakija piory! Tvoj hałasok

Taksama rajski musić budzie:
Jak zapiaješ — dzívujcieš, ludzi!
Jak ty sama — taka pryhoža,
A zapiaješ taksama hoža,

Dyk uciakaj tahdy i drozd i saławiej,
Bo lepšych śpievakoŭ nia treba dla ludziej!“
Tut z radaści varona naša miła
Tak karknuła, što miała siły:
Dyk vupaŭ syr; lisa jaho dastała,
Varonie-ž piaty pakazała.

Varonaŭ bolš na świecie, jak ludziej.
I toje tak-ža zrazumiej,
Što durań, u vočy pachvalony,
Durniej byvaje ad varony.

V. Advažny.

K a s c y.

Kasiec za kascom vystúpaje,
kasiec dahaniaje kasca —
advažna i mierna šahajuć
dalej i dalej biez kanca.
I syplucca mierna ūzmachi
navostranych kos na travu,
i hinie, biaz žalu i strachu,
žyvaja krasa na łuhu.

M. Mašara.

L e t a.

Zvonić pole dolaj, volaj,
Zvonić pole ũ kaŕaski;
ũ bujnym łuzie źjajuć, hrajuć
kraski, moški, matylki.
Rečka ũjecca dy śmiajecca
da zialonych łoz i volch,
a ũ vadzicy ũybka rybka
šmyhacić na papłaŭkoch.

J. Kupała.

Da na hary viecier vieje...

(Narodnaja piešnia).

Da na hary viecier vieje,	A na jadra jadraništa...
Haspadar źyta sieje,	A na taku ũmałotam,
A siejućy Boha prosić:	A ũ dziaźy padchodam,
„Zaradzi, Boža, źyta,	A ũ piećy rumiana,
Na pryšłaje leta,	A na stale kachana,
A na korań karanista,	A na stale, jak soniejka, —
A na kołas kałasista,	Haspadarom na zdaroviejka“!

Bielavieskaja pušča.

U Pružanščynie, a častkova ũ Bielščynie i Vaŭkavyščynie daloka ũzdoŭž i ũpopierak raskinułasia pušča. Ad imia svajho asiarodździa ũ miastečku Bielavieży jana nazyvajecca Bielavieskaj. U pušчы husty, viekavy, wielmi bahaty les. Tut bierest, hrab, dub, jasień, sasna-vielič, lipa, biaroza, jełka i inš. Dreva ũsio zdarovaje, hładkaje, roŭnaje. Jość duby, jakija pry karani mohuć abchapić tolki try-čatyry čaławieki, uziaŭšysia za ruki. Jość šmat lesu tak zvanaha mašovaha — vysokija, vysokija sosny, jakija jduć na mašty na karabloch.

Jašče da vajny, a asabliva pašla vajny pušču pačali vyrubać. Vysiečany les spleŭlajecca pa rečkach Nareŭcy i Narvie, a dalej Buhu i Viśle zahranicu, pieravažna ũ Anhliju i Niamieččynu. Za les biaruć dobryja hrošy.

Ale pušča cikavaja i redkaja nia tolki svaim lesam. U joj šmat, šmat usialakich źviaroŭ, jakich niamia ũ zvyčajnych našych lasoch. Samy cikavy źvier — heta zubr. U nas zubry jość tolki ũ Bielavieskaj pušчы. Da vajny ich bylo tam kala 1000, a ciapier tolki 14.

Zubr napaminaje vializarnaha byka. Na chrybcie ũ zuba vialiki horb. Na šyroki łob spuskujecca doŭhaja poŭšć, jakaja źvisaje jak barada.

Za zubrami jość asobny dahlad. Ciapier jany zahnany ũsie ũ asobnaje zaharodžanaje miesca — źviaryniec. Lašniki viedajuć kožnaha zuba. Kožny zubr maje metryku i svajo imia.

Zubry nie napadajuć na ludziej, chacia byvali wypadki, što zabivali svaimi rahami. Kali zubr vyjšaŭ na darohu, lepš jaho abyjšci ci abjechać z kaniom.

Aprača zubroŭ, jość u pušчы aleni, łasi, sarny abo dzikija kozy, dziki, danieli, rysi, barsuki, babry, nie havoračy ũžo ab liscach, vaŭkoch i zajcoch. Aleni byli pryviezienija ũ pušču z Sibiru hadoŭ 50—60 tamu nazad. Jany chutka rozmnożyłisia (da 30.000). Vajna šmat razahnała źviaroŭ. A niekatoryja z ich (łasi) i sami paŭciakali, jak nia stała raniejšaha pryvolla.

Kultura í postup.

Ad karča da traktara.

U dalokaj minušćynie žyta, pšanica, prosa i inšaje zbožža rasło, jak dzikija travy. Ale pryhledziušysia čalaviek pačaŭ žbirać ziarniatki, pieracirać ich na muku i vypiakać prašniaki. Kab hetych ziarniatak sabrać bolš, pryдумаŭ jon abrablać dla pasievu ziamlu. Spačatku jon draŭ ziamlu karčom abo sukava-

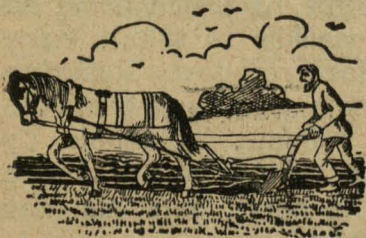
tym kijem: adzin čalaviek ciahnuŭ, a druhi kiravaŭ. Pracavać było ciazka, a ŭradžai byli zusim małyja.

Tady ludzi dadumalisia da sachi. Stała lahčej, bo ŭ sachu možna za-

prahčy vaty abo kania. Ale sacha nie padrezvaje kareńniaŭ, ziella i drenna advaračvaje skiby.

I ludzi dadumalisia da pluha. Pluh — syn sachi. Jon i padobny da jaje,

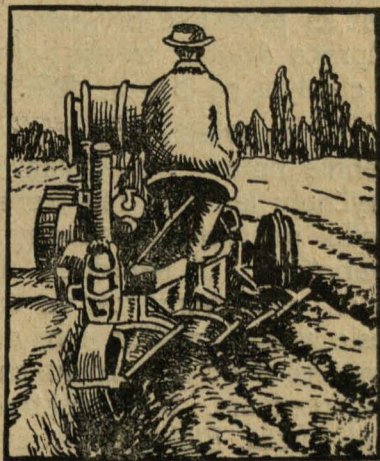

ale ŭ rabocie kudy lepšy za svaju matku. Adnak i pluham ciazka i niasporna pracavać.

I voš pryдумali harać mašynaju — traktaram. Mašyna pracuje i chutčej i lapiej. Čalaviek pierastaŭ mučyc i siabie i žyviolu. Sam tolki siadzić naviarchu i kiruje, a sotki i tysiačy barazion šcielacca pa šyrokich paloch.

Mašynnaja apracoŭka daje bolšy ŭradžaj i zbožža lepšaha hatunku.

Traktaram možna nia tolki harać, ale i kasić, i žać, i małoć, i pieravozić zbožža.

Ad lučyny da elektryki.

Pieršabytny i najpraściejšy sposab ašviatełńnia pamieškańnia ũ ludzkich heta ũžyvańnie lučyny. Kab dostać samy vahoń, ciorli doŭha adzin kavałak suchoha dzierava abo druhi abo vysiakali vahoń pomačču kremienia (skałki), kresiva i biarozavaže hubki. Tak našyja dziadzki i ciapier vysiakajuć vahoń, kab zakuryć lulku — tavaryšku i pracy i adpačynku biełarusa.

Lučynu možna dzierci z sasny, biarozy i druhoha dzierava. Lučyna kuryć. Pry joj ciazka čaławieku dychać, u chacie zavodzicca šmat brudu. Najmienš kuryć biarozavaja lučyna. Kab lučynu ũtrymać na pastaŭlenym miescy, ũžyvali dy i ciapier ũžyvajuć na Bielarusi asobnuju pryładu pad nazovam „šviateč“ abo „dzied“. Šviateł ad lučyny słabože, niarouñaje, škodnaje dla voka čaławieka, a dym velmi škodny dla lohkich.

Druhi sposab ašviatełńnia, taksama velmi daŭny, heta ũžyvańnie tłušču ũ kahancoch, paźniej — ũžyvańnie łajovych i vaskovych šviečak. Šviateł tut lepšaje, jašniejšaje, bolš-mienšrouñaje.

Z XVIII stahodździa žaŭlajuca lampy, u jakich haryć haza. Lampy byvajuć małyja (kuryłki) i vialikija sa škłom. Adnyja dajuć šviateł mienš, druhija bolš. Haza reč davoli kaštoŭnaja, dzieła hetaha na Bielarusi nia koźnaja viaskovaja chata maže dobruju lampu. Połymia ũ lampie rouñaje, spakojnaje. Čytać ci pracavać pry takoj lampie dobra i dla voka nia škodna. Aprača šviateł, takaja lampa, kali doŭha haryć, daje nia mała i ciapłyni na pakoj, dzie jana staić.

Najnaviejšy, najlepšy i samy tanny ciapier sposab ašviatełńnia heta — elektryka. Raz pravioŭšy draty i ũkruciŭšy elektryčnuju lampku, nia treba bolš ni ab čym kłapacicca. Davoli tolki pakrucić tak zваны „vylučnik“, i lampka ũžo haryć abo pahašana. U haradoch elektryčnyja stancyi pieradajuć pa dratoch elektryčny tok va ũsie damy, fabryki, sklapy, ašviatełajuć ũsie vulicy, ploščy i h. d. Elektryčnaje šviateł, dzie jano jość, možna mieć u koźnuju chvilinu dnia i nočy. Elektryka - šviateł biašpiečnaje. Suń elektryčnuju lampacku choć u siena — niezaharycca. Elektryčnaje šviateł chalođnaje. Lampka nahravajecca słaba, i jaje možna ũziać u ruki. Elektryčnaje ašviatełńnie z koźnym dniom pašyrajecca ũsiudy bolš i bolš. Niedaloki toń čas, što i koźnaja wioska budzie mieć elektryku.

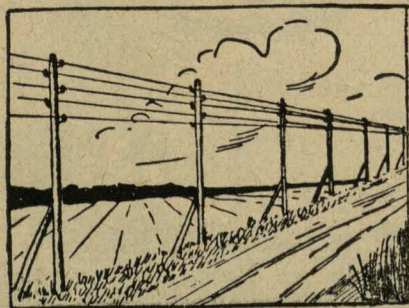
Elektryka na službie čalavieka.

Elektryka — mahutnaja siła. Hetaja siła ũ bahatych i kulturnych haspadarstvach bolš i bolš dastasoŭvajecca da roznych potrebaŭ žyćcia.

U Amerycy, Niamieččynie, Savietach i inšych krainach elektryčnaja mašyna blizu całkom zastupaje pracu kania i čalavieka. Tam elektryčnyja ruchaviki ciahnuć płuhi, žniajarki, — małociać, siejuć, pieravoziać snapy i siena, čerpajuć vodu sa studniaŭ, piłujuć dreva i t. p. Jość haspadary, u jakich elektryčnymi mašynami vykonvajecca 30—40 i bolejš roznych haspadarskich rabot.

Jašče bolšaje zastasavańnie elektryka maje ũ haradoch i pry znosinach ludziej miž saboju.

Z hułam, z hrukatom strašennym	Aśviatlaje horad blaskam.
jana ruchaje mašyny,	Pre ludziej vahony z laskam,
chutka biehaŭ pa drocie —	što nia spraviacca i koni.
nie pa ũlasnaj choć achvocie.	Užyvaje ũ telefonie:

za sotki viorst tvaju razmovu
pierakaža slova ũ slova.
Telehramy nosić šparka.
Varyć jeści, jak kucharka.

Ci pavietra tam, ci mora,
usioroŭna, joj nia hora —
pre biaz drotu pa pavietry
na šmat tysiač kilometraŭ...

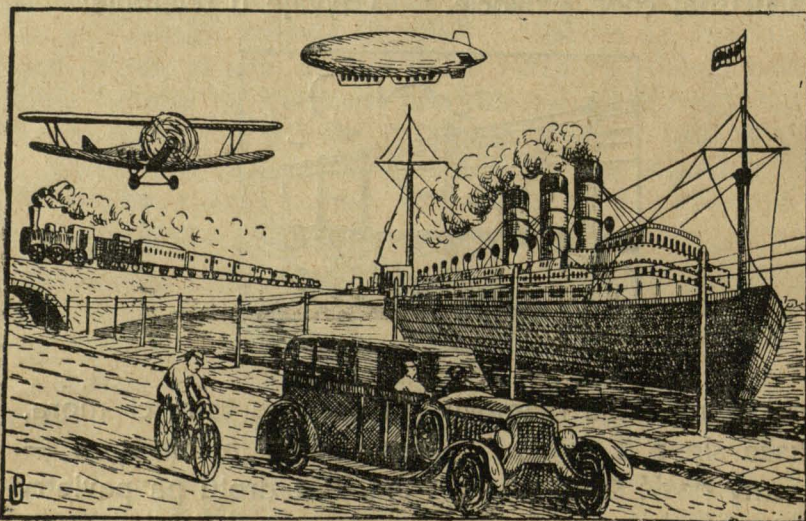
Krapiva.

„Z a s i e ũ k i“ taksama drukavała mašyna elektryčnym tokam.

Jak ludzi znosilisia miž saboju

d a ů n i e j

c i a p i e r

Zahadka: Kit-vialikan pierapłyŭ akijan, da bierahu padpły-
vaje, vuhal hlytaje. Vozić narod, zaviecta...?

Č y h u n k a.

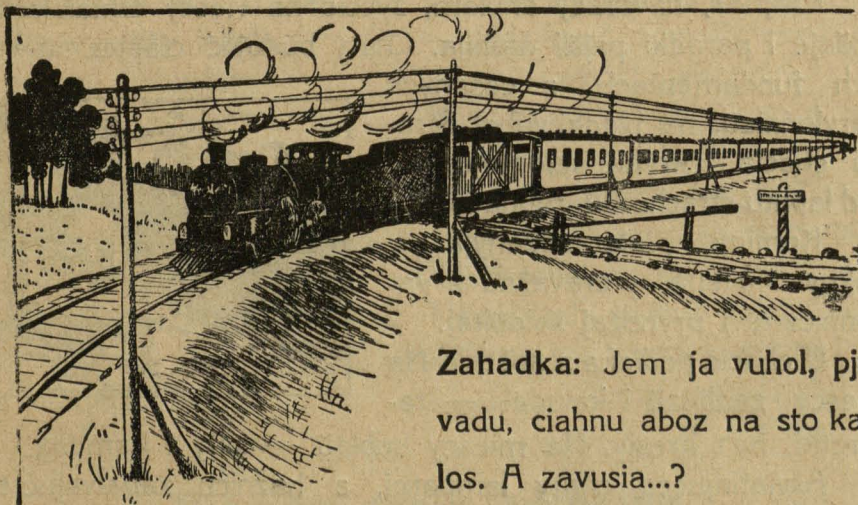
Ůdva rady miŹ paloŮ
strojna rejki lahli,
reŹuć nietru lasoŮ;
toćać hrudzi ziamli;

dzie straŮoju laciać,
a dzie duŹkaj biahuć
cieraz hory i hladŹ,
Źmieła rećki siakuć...

Ech, i bystry-Ź toj hon!
Tolki pychaje dym,
za vahonam vahon
mćycca Źmiejem lichim!

Mćycca ůnoć i udzień,
tolki pole dryŹyć, —
lohkanohi aleń;
tak aroł nie lacić!

J. Kołas.

Zahadka: Jem ja vuhol, pju
vadu, ciahnu aboz na sto ka-
los. A zavusia...?

Vioska daůniej i ciapier.

DaůniejŹy vyhlad bielaruskaje wioski i skład Źyćcia byli inak-
Źyja, ćymsia ciapier. Daůniej chaty budavali siakieraj z kruhla-
koŮ i kryli sałomaju, kałasami ůniz. Vokny ů chatach byli ma-
leńkija i nizieńkija; pabityja Źyby zatykali chućciom abo zabi-
vali doŹkami. Pod chaty vybivaůsia hlinaj, jak tok. Padłohaů
nia bylo. Razam z ludŹmi ů chacie Źyli zimoj kury, aviećki, pa-
rasiaty, ćasam i cialaty.

Usie chaty byli kurnyja, bo nia ũmieli vyvadzić kominau. Dym z piecy vychodzi ũ praz adčynienyja dzviry abo praz dziurku ũ stalavaŕni. Lampy byli tolki ũ bahatych chatach; biednyja ũviacili ũčynaj; redka ũ kaho byla haźnica.

Vulicy časta byli vuzkija, kryvyja i brudnyja. Viasnoju i ũvo-sieni hraź niavyłaznaja. Takija-ź byli i panadvorki.

Apranalisia ludzi ũ prostuju samatkanuju adziežu i nasili łapci. Ab łazniach redka čto i čuũ.

Ziamlu harali sachoj, baranavali dzieravianaj baranoj. Nia znali ni burakoũ karmavych, ni łubinu, ni saradeli.

Pavozki byli na draũlanych vosiach; huzy i ũlei byli z viarovak. Žyvioła dahladalaasia drenna.

Ciapier, havoračy ahułam, žyćcio na vioscy źmianiłasia na lepšaje i paradki pajšli druhija. Chaty budujuć ciapier na vysokich fundamentach, z česanych biarvieŕniaũ, na hładki vuhoł. Strech chacia i kryjuć sałomaju, ale pad łapatu-stracharku, roũna i hładka. Kominy i piecy cehlanyja. — Vokny vialikija, pieravaźna z vakoŕnicami i pryhoźaj ũaloũkaj.

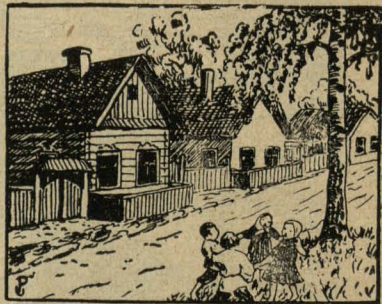
Ŭ chacie padłoha z doščak. Na miescy zedlikaũ i kałodak — taburetki, na't kresly. Na miescy kublaũ — ũafy i kamody.

Aũsviatlajucca chaty lampami, a haźnicu zapalvajuć tolki ũ kuchni dy ũ humnie.

Sialiby składajucca z niekalkich budynkaũ, jak-to: humna, puni, vazoŕni, ũvirna, pohraba, chlavoũ — karoũnika, aũčarnika, ũvinarnika, na't kuratnika i husiatnika. Dla sabaki i to ciapier staviać budki.

Adziežu nosiać ciapier z dobraha samatkanaha sukna abo pałatna, a čto maje liũni hroũ, toj i kramniny kupić, choć ja-na velmi chutka dziarecca. Abutak u mužčyn boty, u bab čaraviki.

Ŭ haspadarcy sialanie patrochu pierachodziać na ũmatpolle z pladaźmienam, ũzyvajuć ũtučnaje ũhnajeŕnie, siejuć lepšyja

natunki zbožža, karmovyja travy i h. d. Kožny haspadar maje žalezny pluh i takuju-ž baranu, a bahaciejšyja — drapaki, pružynoŭki, arfy i małatarki. Koni i karovy lepšaje parody.

Kalosy na žaleznych vosiach; zapreška skuranaja.

Bielaruski kalendar jość blizu ŭ kožnaj chacie. Usio bolš i bolš pašyrajecca na wioscy bielaruskaja knižka i hazeta.

Švińnia i pčoły.

Niehdzie, u adnym sadku,
Byŭ vulej z pčałmi ŭ kutku.

Raz u ciopły letni dzień

Švinka ŭlezła tudy ŭ cieř,

Jamku vryyŭšy lažała,

Na rabotu pahladała.

Pčoł adnak-ža sumatochi

Nia uciamiła ni trochi:

Tam jany ušciaž hudzieli,

To ŭ vulej, to proć lacieli.

Pčoł davaj jana pytać:

— „Što vy heta biazumoŭku,

Biaz nijakaha štoś tołku

Nia kidajecie latać?“

A jej

Adkazaŭ vulej:

— „Robim na zimu zapas,

Chto tahdy prakormić nas?“

— „Hdzie vaš rozum Boh padzieŭ?

Ja vas navuču, jak žyc:

Vam z vulla zrablu karyta,

Sa svaim ustaŭlu ŭ chleŭ —

Ludzi buduć nas karmić.“

— „Von idzi, švińnia niamyta —

Ŭvieš vulej jej tut hudzić —

I šviet cely peŭnie žhinie,

Jak na im paradak švińni

Stanuć zavadzić.“

J. Bylina.

Bieraży svajo zdraoŭje.

Zdaroŭje — najvialikšaje bahaćcie i ščaście čaławieka. Nia-
ma ničoha milejšaha na šviecie, jak zdaroŭje, i niama ničoha
tak ciažkoha i prykraha, jak chvaroba. Silnym, poŭnym žycia
i radaści, i zdolnym da pracy moža być tolki čaławiek zdarovy.
Dziela hetaha treba kožnamu svajo zdaroŭje bierahčy, a chva-
roby vyścierahacca.

Nie naražajsia na niebiašpieku. Treba zaŭsiody być uvaž-
livym da siabie i šviadoma nie naražacca na niebiašpieku dla
zdaroŭja. Najčašciej chvaroby zdarajucca ad nieašciarožnaści.

Adzin chłapiec 16 hadoŭ zasnuŭ na mokraj ziamli — ŭstać
užo nia moh; na ŭsio žycio zastaŭsia sparaližavanym. Kasiec,

umaryšysia ad ciazkoj raboty, napišysia vady z jakojsci lužyny — praz čatyry dni jon pamior, pakinušy siamju z šaščioch čaľaviek. Być zašisody ũvažlivym — mienš budzie prastudy, ranaŭ, apaleńniaŭ, admarožvańniaŭ, žvichaŭ, pieraloŭmaŭ i t. p.

Padtrymoŭvaj čystatu chaty, u jakoj žyvieš, — paščieli, na jakoj špiš, — pasudy, z jakoj jasi i h. d.. Brud jošć pryčynaj usich zaraznych chvarobaŭ (skuły, tyfus, krasnuha, karosta), bo ũ im najlepš hadujucca zaraznyja žyvučki, što papadajuć u cieľa čaľavieka. Ad brudu-ž razvodziacca vošy, kłapy, prusaki i ũsiakaja niečyšć, z jakuju tak trudna zmahacca ludziam. Dla padtrymańnia čystaty treba čaščiej myć i padmijać padłohu, adčyniać vokny ci fortki, jakija pavinny być u kožnaj chacie, — pravietryvać adzieńnie, nakryvać dencam vadu, kab byľa čystaja, — biazumoŭna nikoli nie plavać na padłohu.

Sonca, šviežaje pavietra i čystaja vada — pieršaja potreba dla zdaroŭja čaľavieka.

Dahladaj svajo cieľa, kab zašisody było čystym: letam kupajsia, u-va ũsiakuju druhuju paru abmyvajsia da pojasa chadłodnaju vadoju i chadzi ũ laźniu (laźni pavinny być u kožnaj wioscy), pašla raboty i pierad ježaj myj ruki z mylam, pałašćy rot i zuby čystaju vadoju, nia try vačej brudnymi rukami, stryžy nohci, čyšć vušy, dychaj nosam, a nia rotam, špi na pravym baku.

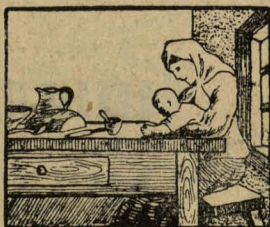
Tut da rečy budzie ũspomnić paradu adnaho doktora (francuza), jaki nie chvarejučy pražyŭ da sta hadoŭ: „Zašisody trymaj žyvot u hoładzie, haľavu ũ choładzie i nohi ũ ciaple („u hoładzie“ treba rozumieć — nie abjadacca).

Paradak u žyćci. Kožny dzień u vadnu i tuju-ža hadzinu šniedać, abiedać, lažycca spać, prymacca za pracu. Pryvyčnaja praca zašisody sparniej. — U-va ũsjm pavinna być miera, asabliva ũ ježy. Kali my jamo bolš, čym moža pieravaryć naš žyvot, my zachvarejem. **My jamo, kab žyć, a nie žyviom, kab ješći.** — Nia treba darma, papustomu tracić svaje siły, jak nia treba darma tracić i svoj čas i adymać jaho ũ druhoha.

Vyščierahajcieszia zarazy: nie chadzi da chvoraha na tyfus, nie karystajsia ručnikom ci adzieńniem chvoraha na trachomu, suchoty; nia jež z im z adnaje miski; nie čašysia čužym hrebieniem. Z usiakaj chvarobaj pačynaj barocca jak najraniej: na pačatku jana chutčej paddasca lekam.

Беларуская азбука ГРАЖДАНКА.

а

ам... ам...

М

мама

у

му... му...

уа... уа...

муха

с

саха
суха

р

рама
раса

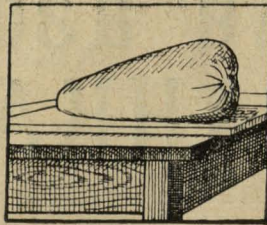
о

о - хо - хо

мох сох

аА мМ уУ хХ сС рРоО

Ы

**сыр мур
сыры муры**

Ш

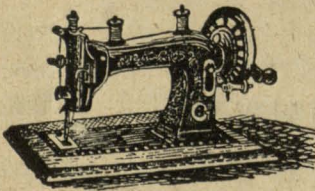
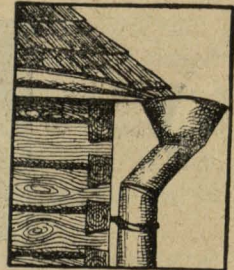
**мыш
мышы**

Л

**шыла
мыла**

Н

**нос-насы
нара-норы**

**рына
машына шыла**

П

**лапа
паша**

К

**каса
кара**

Т

**ток
тата**

ы Ы ш Ш л Л н Н п П к К т Т

Ж

жук нож-ножык
жыта крыж-крыжык

Мама дала Жуку малака.

В

вуж
вол **З**
сава

замок
Захар
воз

дом

Д дошка
андарак

сад-сады
жалуд-жалуды
У Тодара дуда

Г гарод гарох Ганка

нага луг гудок воз
ножка лужок грудок гвозд

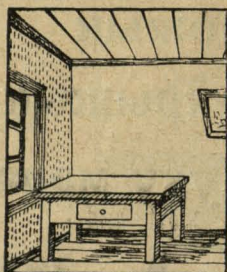
Б боты
баба
збожжа

Бобка,
служы!

ж Ж вВ з З дД гГ бБ

Ь

стол коска рунь
столь коська конь
вугал Волга Кузьма
вугаль Вольга бульба

і

гусі ілжа
коні парог іржа
гоні пірог імшары

Прыказка. Ні мукі пылінкі, ні солі драбінкі,
ні пітва расінкі.

Ч

чарот пугач ка-ч-ка
чупрына рагач га-ч-ка
чачотка ануча ты-ч-ка

У пушчы шмат сучча, ламачча.

е сена серп певень Бельск
Беларусь ад веку краіна беларуса.

Ц

цапы хлапец біць
цыган шавец біцца
Ціхан дубец цацкацца

Э

эха рэпа дрэнна Зарэчча

і І ч Ч е Е ц Ц э Э ь

Й краіна паіць намітка
край пойла наймітка

Дружна з ахвотай, гэі за работу!
Весела і хутка сойдзе нам час.

Я ягня сякера Марыся
Я яма зямля Пярэста
Якім жняя Дняпро

„Новая Зямля“ — паэма Якуба Кола-
са. Яе павінен прачытаць кожны беларус.

Ю люлька Юры
цюцік Юлька
Ю капялюш Юстын

Я кожнага дня мыю шыю халоднаю вадою.

ё ёрш калёсы кацянё - кацяняты
лёд жывёла шчанё - шчаняты

ЗАГАДКА. Летам ёлка, а зімою цётка.

Ф фабрыка фэльчар фатаграфія

Ф фасоля фальварак Мітрафан

Фанера або дыхта йдзе на шафы і кufры.

ў роў каўбаса дрэўца жэўжык
кроў аўчына сяўба дзяўчына

Беларусь мае слаўную мінуўшчыну.

ЗЬЗ Зазьзялі зоры ў небе.

ЛЬЛ Ільля наробиць гнільля.

НЬН „Здаравейце“—кажуць пры разь-
вітаньні.

СЬС Пружаны і Пінск на Палесьсі.

ЦЬЦ На вуліцу сьмяцьця ня выносяць.

ЖДЖ Дождж льле як з луба.

ЗЬДЗ Барбара мосьціць, Мікола гвозь-
дзіць.

ДЗЬДЗ Няма гаспадара — ў хаце бяз-
ладзьдзе.

б'	д'	м'	п'	р'
аб'едкі	ад'езд	сям'я	п'е	Мар'я
аб'ежчык	пад'яжджаць	раздум'е	п'яны	узгор'е
зрэб'е	пад'есьці	Дзям'ян	п'яўка	Забор'е

Дзеці! Пасьля буквара пачынайце вучыцца
па кніжцы „ПІШЫ САМАДЗЕЙНА“.

Вучэньне—сьвет, нявучэньне — цьма.

...Падымайся з нізін, сакаліна сям'я,
над крыжамі бацькоў, над нягодамі!
Занімай, Беларусь маладая мая,
свой пачэсны пасад між народамі.

Я. Купала.

Д з е т к а м.

Вучэцесья, дзеткі, дужэйце на волі,
каб скарбы навукі знайсці,
каб лепш было з жыцьцем змагацца за долю
на роднай і мілай зямлі!
Бо цяжка, ой цяжка змагацца тым людзям,
хто ў вечнай цямноце жыве!
Ня бачыць ён сьвету і бачыць ня будзе,
бо сьвет той навука дае.

М. Раманоўскі.

П е р ш ы я б а р о з н ы .

Выйшлі раніцай вясною — Но!.. ўзаром, забарануем,
Людзі ў поле на ральлю... выйдзем поле засяваць...
—Но, Гняды!—і плуг сталёвы Будзе жаўранак да ўсходу
ўеўся глыбака ў зямлю. песьні звонкія пяць.

Можа ўзыйдзе рунь густая,
можа стопчыцца дажджом?..
З роем думак неспакойных
йдзе араты за плугом.

Максім Танк.

Сем радкоў.

Сем гадкоў, мой браце, маеш, Пяты скажа аб курганах
сем гадкоў, казак шмат
ў лемэнтары прачытаеш аб чым вецер п'яе рана
сем радкоў. каля хат.

У вадным, што Беларус ты, Сёмы скажа, што так болей
дзе жывеш, нельга жыць,
як з кавалкам чорнай лусты на палосах лепшу долю
ты арэш. як здабыць...

Трэці будзе мо' аб песьні Навучыся, мілы браце,
гаварыць сем радкоў;
і аб сонцы, на прадвесні павіднее нам у хаце —
што гарыць... мужыком.

Максім Танк.

С я в е ц.

Ўставай, сявец. Бяры сяўню, За зіму ўспрэўшая зямля
аўса, вады давай уволю табе аддасьць за працу многа.
свайму любімаму каню, Ўставай, сявец! Няхай сяўня
і едзь пасьпешна ты у поле. ня будзе пуста і убога.

Рукой зярнят бяры паўней,
ды кідай мерна жменя ў жменю;
са збожжам ў сэрцы думкі сей
Надзеі, Праўды, Адраджэньня.

Цішка Гартны.

„Не пакідайце-ж мовы нашай беларускай, каб ня ўмерлі“.

ФР. БАГУШЭВІЧ, 1891 г.

/// 111 111 111 111 111 111

ccc eee ooo 111 111

a A n M на на

c c x T са са

o O p P мох рос

y Y муха ѱ руху

Aca. Paca. Caxa.

Myr. Tana. Pana.

ы У Тамы равны.

и Ш Шорах мымы.

н Н Наум мамы.

л Л Лыса на шашы.

п П Пракон скурны.

к К Крук на сужу.

т Т Тымун сыры.

Раманка! У школу!

Апатас кумы нас.

Г Г баба Гюдка

В В вароты Ворша

Д Д дуда Давыд

Г Г гурток Ганна

Ж Ж жук Жук

З З зорка Захарка

І І іруша Іван

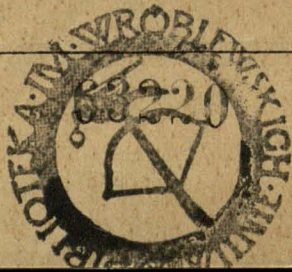
Ў Кастусь Вольга

Ц Ц Цішка вучыца.

Беларус гаспадыня.

й Мой родны краі!
 е Ё Елка ідзе на сярнікі.
 ё Ё У Навагарах радыё.
 ы Я М. Гарот - пісьменьнік.
 э Э Электрыка - не газа.
 я Я Я лётаў на аэраплане.
 ю Ю Язюля кукле на Юр'і.
 ф Ф Фабрычны тэлефон.
 За вучонага двух невучоных
 даюць, і то не баруць.
 Беларусь - наша Бацькаў-
 шына. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0.

63220

Ž m i e s t.

	<i>bač.</i>		<i>bač.</i>
Časć alemantarnaja	3—45	Z vyraju. Vierš K. Bujly	64
čytanka dla dziaciej.		Na nivie. Vierš J. Kołasa	65
Zimovyja hulni	46	Varona i lisica. Vierš V. Ad- važnaha	65
Kožlik. Vierš	46	Kascy. Vierš M. Mašary	66
Miadźviedź i źniejka	47	Leta. Vierš J. Kupaly	67
Na haspadarcy	47	Da na hary viecier vieje... Narodnaja piešnia	67
Vierabiejka. Vierš	48	Biełavieskaja pušča	68
Kałyska. Vierš	48	Kultura i postup.	
Katok. Vierš J. Kołasa	49	Ad karča da traktara	69
Mikołka. Vierš	49	Ad lučyny da elektryki	70
Sielanin i miadźviedź	50	Elektryka na službie čała- vieka	71
Biełaruš i Biełarusy.		Jak ludzi znosilisia i zno- siacca miž saboju	72
Rodny Kraj	51	Čyhunka. Vierš J. Kołasa	73
Slaviane	52	Vioska daŭniej i ciapier	73
Biełaruš u dalokaj minuŭ- ščynie	53	Švińnia i pčoły. Vierš J. By- liny	75
Moj kraj. Vierš	55	Bieraży svajo zdarožje	75
Biełarusy i ich žyćcio	55	Беларуская азбука гражданка	77—82
Piešnia. Vierš A. Biarozki	56	Вучэньне — сьвет, няву- чэньне — цьма.	
Palešsie. Vierš J. Kołasa	57	Дзеткам. Верш. М. Рама- ноўскага	83
Našy piešni. R. Š.	57	Першыя барозны. Верш Максіма Танка	83
Budučynia. Vierš Hałubka	59	Сем радкоў. Верш Максі- ма Танка	84
Biełaruskaja pryroda i praca.		Сявец. Верш Ц. Гартнага	84
Vosień. Vierš J. Kołasa	60		
U vyraj	61		
Aharod. Vierš	61		
Zima. Vierš J. Kołasa	62		
U škołu. Vierš J. Žurby	62		
Na hucie	63		
U zimku. Vierš	64		
Viasna	64		

808.26-8(075)

LIETUVOS MOKSLU
AKADEMIJOS BIBLIOTEKA

002 00300600 3

Biblioteka
im. Wróblewskich
w Wilnie

63220

Cana 50 hrošau.